

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Kartoitus sijaisisien asemasta

Hakala, Joonas
Murtonen, Veikka

2014 Hyvinkää

Laurea-ammattikorkeakoulu
Hyvinkää

Kartoitus sijaisien asemasta

Joonas Hakala
Veikka Murtonen
Sosiaali
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2014

Hakala, Joonas
Murtonen, Veikka

Kartoitus sijaisisien asemasta

Vuosi 2014 Sivumäärä 58

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kartoittaa, miten lastensuojelun sijaishuollossa työskentelevät miespuoliset perhehoitajat – arkikielessä sijaisiset, kokevat oman asemansa. Työ keskittyy sijaisvanhemmuuteen nimenomaan sijaisisyyden näkökulmasta. Keskeisiä kysymyksiä ovat muun muassa seuraavat: ovatko sijaisiset tyytyväisiä omaan asemaansa perheessä ja sen ulkopuolella, kokevatko he tulevaisuutensa kuulluksi eri tahoilla asioidessaan ja onko heidän asemassaan mahdollisesti kehittämisen paikkoja ja jos on, niin mitä asialle voisi tehdä. Opinnäytetyössämme käytetyllä kyselyllä tavoitimme yhteensä 33 sijaisisää Helsingin, Espoon ja Keravan alueelta.

Kartoitus tehtiin yhteistyössä PePPi-hankkeen kanssa. PePPi-hanke on Perhehoitoliiton, Pelastakaa Lasten sekä Pesäpuun yhteinen hanke, jonka tavoitteena on parantaa sijaisperheiden hyvinvointia, perhehoidon piirissä elävien lasten ja nuorten hyvinvointia, turvata heidän elämässään pysyvyyttä ja jatkuvuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä. PePPi-hanke on Raha-automaattiyhdistyksen (RAY) rahoittama.

Kartoituksemme tuloksista voidaan päätellä, että sijaisiset kokevat oman asemansa ja roolinsa hyvin monella tapaa. Vastaaajien kertoman perusteella parasta sijaisisyydessä oli useimpien mielestä nähdä lapsen kehittyvän ja kasvavan sekä tietävän voivansa itse olla avuksi. Tuloksista oli pääteltävissä, että valtaosa kyselyyn vastanneista sijaisisista ei ollut täysin tyytyväinen asemaansa ja kehittämistä sijaisisen asemassa olisi. Usean vastaajan mielestä sijaisisen ammattitaitoon ei luoteta tarpeeksi ja viranomaiset kuuntelevat isää liian vähän suhteessa äiteihin. Tyytymättömyyttä koettiin muun muassa siitä, että sijoitetun lapsen biologisilla vanhemmilla oli liian suuri valta päättää lapsensa asioista, vaikka he eivät eläkään arkea lapsensa kanssa. Myös sosiaalityöntekijöiden ylivalta huostaanottojen purkamisessa aiheutti tyytymättömyyttä kyselyyn vastanneiden keskuudessa.

Opinnäytetyöhöme sisältyy sekä kvantitatiivista että kvalitatiivista tutkimusta. Aineistonkeruun menetelmänämme oli verkkokysely, jonka työstämiseen käytettiin PePPi-hankkeen osana toimivan sijaisisryhmän tietotaitoa ja kokemusta. Kyselyssä pyrittiin selvittämään, minkälaisiksi sijaisiset asemansa kokevat ja onko siinä mahdollisesti parannettavaa. Mielenkiintomme kohdistui myös vastaajien ikään sekä siihen, milloin taival sijaisvanhemmuuden parissa on alkanut ja näiden seikkojen mahdollinen korrelaatio odotuksiin sijaisisyydestä. Myös perheessä vallitseva hierarkia ja esimerkiksi se, oliko vanhempien päätös ryhtyä sijaisperheeksi tasapuolinen, ovat osa tutkimusalueitamme. Kyselyssä tiedustelimme myös, onko vastaajilla mahdollisesti ollut muita sijaisisäkontakteja vertaistukitoiminnan kautta.

perhehoito, sijaisvanhemmuus, sijaisisyys, osallisuus, toimijuus ja vertaistuki

Hakala, Joonas
Murtonen, Veikka

Survey of the foster father's position

Year	2014	Pages	58
------	------	-------	----

The purpose of this thesis is to survey how men working in foster care, also known as foster fathers perceive their own position and role. The project focuses on the position of fathers, when it comes to foster parenthood. Essential questions are for example: are the foster fathers satisfied with their role inside and outside of the family, do they feel that they are heard by various actors in the field of social work and is there something to develop with their position, and how that possibly could be secured. The web survey that was used in our project reached totally 33 foster fathers in the area of Helsinki, Espoo and Kerava.

The survey was conducted in cooperation with the PePPi project, which is to improve the welfare of foster families and the children and young people living within the scope of foster care, secure the stability and permanence in their lives and prevent social exclusion. The PePPi project is run by Save the Children in cooperation with Pesäpuu and Perhehoitoliitto. The PePPi project gets financial support from Raha-automaattiyhdistys (RAY).

According to the results of our thesis there are many ways to perceive their position as a foster father. On the basis of the answers the best thing about being a foster father is to see a foster child growing up and, on the other hand to be able to feel that he has himself been useful by helping someone. According to the survey, almost all of the respondents were not totally satisfied with their position as a foster father, so there is some development needed with it. Many of the respondents gave information that their professional skills may not be trusted enough and, in comparison with foster mothers they are not being heard by social workers. The results of the survey shows that many of the foster fathers are dissatisfied because biological parents of a foster child may have so much power in making decisions relating to a child's life even though they do not live with him constantly. The domination of the social workers when it comes to termination of child custody also was a factor that made the respondents feel dissatisfied with their position.

Our thesis includes both quantitative and qualitative research. As a data collection method we used the web survey. The foster father group which is run alongside the Peppi project, helped us a lot with their know-how and experience to make the web questionnaire as useful and beneficial as possible. The survey was to clarify how the foster fathers perceive their own position and is there possibly something in need of development with it. Our objects of interest were also the age of respondents, the time of the start of the foster parenting and the possible correlation between these indicators. Also the hierarchy inside the families is the part of our research problem, as well whether the decision of taking in foster parenting between the parents was equal or not. In the questionnaire we also inquire if the respondents have had contacts to other foster fathers through peer support or not.

family care, foster parenting, foster father, involvement, human agency, peer support

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet	7
2.1	Osallisuus	7
2.2	Toimijuus	8
2.3	Vertaistoiminta	9
2.4	Perhehoito.....	10
2.4.1	Perhehoidon historiaa	10
2.4.2	Perhehoito nykyään	11
2.4.3	Perhehoidon ongelmakohdat	12
2.5	Huostaanotto.....	13
2.6	Sijaisperhe.....	13
2.7	Sijaisvanhemmuus.....	14
2.8	Isyys.....	15
2.9	Isyyden eri ulottuvuudet	17
3	Tutkimuksen toteutus	19
3.1	Tutkimuskysymykset ja kohderyhmä	20
3.2	Tutkimusmenetelmälliset ratkaisut	20
3.2.1	Kysely aineistonkeruun menetelmänä	21
3.2.2	Haastattelu aineistonkeruun menetelmänä	22
3.3	Opinnäytetyön aikataulu.....	22
4	Kyselyn tulokset	22
4.1	Parasta sijaisyydessä	33
4.2	Isien aseman parantaminen	34
4.3	Järjestöjen rooli.....	35
4.4	Näkemyksiä vertaistuen kehittämisestä.....	35
4.5	Lainsäädäntö sijaisvanhemmuuden näkökulmasta	36
4.6	Kokemuksia biologisten vanhempien osallistumisesta sijaislapsen elämään ..	38
5	Johtopäätökset	40
5.1	Sijaisisien kokemukset arvostuksesta heidän rooliaan kohtaan.....	40
5.2	Mietteitä ja ehdotuksia sijaisisien aseman parantamiseksi.....	41
6	Tutkimuksen eettisyys	43
7	Pohdinta	43
	Lähteet	46
	Liitteet.....	49

1 Johdanto

Opinnäytetyömme painottuu tutkimaan isyyttä sijaisvanhemmuuden näkökulmasta. Sijaisisyys itsessään on matriarkaalisessa vanhemmuuskeskustelussa varsin vähälle huomiolle jäänyt aihe ja osin tästä syystä myös kiinnostava tutkimuksen kiintopiste. Keskustelun vähäisyyden lisäksi sijaisisyyttä on Suomessa myös tutkittu melko vähän; aihetta käsitellen löytyy vain pari opinnäytetyötä sekä pro-gradu-tutkielmaa.

Opinnäytetyön aihe tuli meille sähköpostilla, kun kyselimme eri organisaatioilta mahdollisesti kiinnostavia tutkimusaiheita. Tällöin PePPi-hankkeen tiimoilta otettiin meihin yhteyttä ja kerrottiin tutkimusaiheesta sijaisisien parissa. Aihe oli meistä todella mielenkiintoinen alusta asti, sillä tiesimme, että sitä on tutkittu melko vähän ja itse asiassa tieto sijaisinä olemisesta oli jäänyt vähäiseksi. Isien asema sosiaalihuollon piirissä on muutenkin ollut pohdinnan kohteena, sillä mielikuvissamme äidit ovat saaneet isiä enemmän huomiota ja näin ollen vaikutusvaltaa lasten asioihin. Työskentelemme molemmat lastensuojelun parissa, joten aihe oli alusta alkaen meille mielekäs. Näin ollen vastasimme sähköpostiin, että olemme kiinnostuneita ja yhteistyö toimeksiantajamme kanssa alkoi loppusyksystä 2013.

Opinnäytetyön aineistonkeruumenetelmänä oli kysely. Kysely oli verkkolinkillä toimiva, ja se lähetettiin sosiaalitoimen kautta niin Helsingin, Espoon kuin Keravan kaupungeissa toimiville sijaisisille sähköpostitse. Kyselylomakkeen testasimme PePPi-hankkeen sijaisisäryhmässä, jossa pääsimme vierailemaan keväällä 2014. Sijaisisäryhmässä keskusteluaiheina olivat luonnollisesti myös sijaisisyys ja sijaisisien asema sekä sijaisvanhemmuus yleensäkin.

Opinnäytetyössämme haluamme löytää vähintään suuntaa antavia vastauksia siihen, miten sijaisiset kokevat tullessa arvostetuiksi roolissaan niin perheensä sisällä kuin sen ulkopuolella - esimerkiksi sosiaalihuollon taholta. Arvostuksen lisäksi meitä kiinnostavat sijaisisien kokemukset asemastaan eri rooleissa niin kotona kuin sen ulkopuolella sekä se, onko jotain, millä sijaisisien asemaa yhteiskunnassa voitaisiin parantaa entisestään; onko olemassa tarpeeksi sijaisisille suunnattua vertaistukitoimintaa ja koetaanko sellainen tarpeelliseksi? Saavatko sijaisiset omaa ääntään kuuluviin niin paljon kuin halua ja tarvetta olisi? Onko jotain, mitä vapaaehtoistoiminnalla voitaisiin tehdä sen eteen, että sijaisisien asemaa saataisiin vieläkin paremmaksi? Haluamme kartoituksessamme saada myös jonkinlaista käsitystä siitä, onko sijaisperheeksi ryhtyminen ollut yhtä lailla perheen isän kuin äidin päätävävallan alla, vai onko jompikumpi vanhemmista ollut jokseenkin päättävämpänä osapuolena.

2 Teoreettinen viitekehys ja keskeiset käsitteet

Teoreettinen viitekehys rakentuu opinnäytetyössä muutaman olennaisen käsitteen ympärille. Näitä käsitteitä ovat isyys, sijaisvanhemmuus, sijaisisä, perhehoito, osallisuus sekä toimijuus. Kaikki nämä käsitteet ovat olennaisia sijaisisiin kohdistuvan kartoituksen kannalta. On tärkeää, että käsitteiden avaamisen lisäksi pyrimme selvittämään, minkälainen yhteys näillä termeillä on itse tutkimusongelmaan.

2.1 Osallisuus

Osallisuus rakentuu yhteisöön osallistumisessa ja siinä osallisena olemisessa. Ihmiselämästä osallisuus tekee mielekkäämpää ja merkityksellisempää tuottamalla terveyttä ja hyvinvointia. Vastakohtana osallisuudelle on puolestaan sosiaalinen syrjäytyminen. Syrjäytymistä tapahtuu ihmisen jäädessä yhteisöllisen toiminnan ulkopuolelle. Usein syrjäytyminen tuo mukanaan myös sosiaalista, taloudellista sekä terveydellistä eriarvoisuutta. (Osallisuus 2014.)

Tarkastelu osallisuuden toteutumisesta voidaan ulottaa useammankin näkökulman kattavaksi. Yhteisön ja yhteiskunnan osalta osallisuus rakentuu kaiken kaikkiaan kolmelle ulottuvuudelle. Nämä ulottuvuudet ovat (1) riittävä toimeentulo ja hyvinvointi, (2) yhteisöihin kuuluminen ja (3) toimijuus. Edellä mainittujen keskinäinen tasapaino luo edellytykset yksilötason hyvinvoinnille. Tasapaino järkkyy, kun joku ulottuvuuden taso on vajaampi kuin toinen. Käytännössä vajeus tarkoittaa syrjäytymisriskin kasvua sekä osallisuuden vähentymistä. (Eriarvoisuuden juuret ovat lapsuudessa 2014.)

Muun elämän ohella osallisuus pitäisi huomioida myös ihmisten tarvitsemissa palveluissa. Niinpä yksilölle tai perheelle tulisi antaa mahdollisuus oman asiansa käsittelyyn asiakkaana. Asiakkaan tulisi siis saada tietoa itseään (tai perhettään) koskevista suunnitelmista ja toimenpiteistä, asiakkaan näkemyksiä tulisi kuunnella sekä huomioida asiakkaan toivomukset. (Eriarvoisuuden juuret ovat lapsuudessa 2014.)

Koska sosiaalista syrjäytymistä ajatellaan osallisuuden vastakohtana, yhdistetään osallisuuden tarkasteluun monesti kuntoutus-näkökulmaa. Järvikoski ja Härkäpää muistuttavat, että syrjäytymistä ja sosiaalista osallisuutta käsiteltäessä huomion tulisi olla yksilöiden ja sosiaalisten ryhmien lisäksi myös yhteiskunnassa ja yhteisöissä. Sosiaalinen osallisuus tarkoittaa yhteiskuntatasolla sellaisia rakenteellisia olosuhteita ja käytäntöjä, joiden ansiosta riskit ihmisten syrjäytymiselle ovat vähäiset ja toisaalta osallistumismahdollisuudet hyvät. Sosiaalisen osallisuuden toteutuessa ihmiset pääsevät erilaisiin suhteisiin ja rakenteisiin, jotka omalta osaltaan muodostavat perustan jokapäiväiselle elämälle. (Järvikoski & Härkäpää 2011, 147.)

2.2 Toimijuus

Hokkanen määrittelee toimijuuden toimijan mahdollisuudeksi tehdä haluamansa eli toteuttaa joku tapahtuma tai saada aikaiseksi jokin lopputulos. Toimimisen mahdollistavia tekijöitä ovat itse toimijan ja kontekstin lisäksi myös muut toimijat. Toisaalta toimijuudella saatetaan myös tarkoittaa yksilön ja yhteisön toimijuutta. (Hokkanen 2013, 60.)

Toimijuus-käsite rakentuu tavoitteellisuudesta, ennakoivuudesta, itseohjautuvuudesta ja reflektoivuudesta. Tavoitteellisuudella viitataan toimijan vapautteen valita toiminnan tavoite sekä motivoituneisuuteen toimia. Ennakoinnin ansiosta toiminnassa on mielekkyyttä ja jämyyttä. Itseohjautuvuudessa korostuu arvojen merkitys toimijuudessa. Reflektoivuus painottaa puolestaan toimijan kykyä suuntautua uudelleen omaa toimintaansa arvioituaan. (Bandura 2001, ks. Hokkanen 2013, 60.)

Toimintakyky ja toimijuus sekä etenkin niiden säilyttäminen ovat myös melko kiinteästi yhdistettävissä ihmisen vanhenemiseen. Niinpä Heikkisen, Jyrkämän ja Rantasen toimittama teos Gerontologia sisältääkin toimijuuden määrittelyä. Jyrkämä toteaa omassa artikkelissaan toimijuutta luonnehditun monesti ”tyhjäksi” ja ”saippuaiseksi”, koska on koettu vaikeaksi saada käsitteestä konkreettista otetta. Jyrkämä toteaa käsitteen täsmentämisen kuitenkin mahdolliseksi ja vieläpä välttämättömäksi toteuttaen täsmentämisen kolmesta eri näkökulmasta. (Jyrkämä 2013, 422.)

Jyrkämän mainitsemista kolmesta toimijuutta täsmentävästä näkökulmasta ensimmäinen kohdistuu elämäntapaan. Näkökulman ajatuksena on, että ihminen on eletyn elämänsä aikana linkittynyt muiden ihmisten elämiin ollen muiden ihmisten kanssa eri tavoin tekemisissä ja jopa riippuvaisia heistä. Ihminen arvioi mennyttä aikaa, mutta pohtii myös tulevaa. Vaikka ihmiset ovatkin erilaisia, elämäntapa rakentaa joka tapauksessa yksilön toimijuudelle perustavat puitteet. (Jyrkämä 2013, 423.)

Toinen Jyrkämän esittelemistä näkökulmista liittyy rakenteisiin. Jyrkämä toteaa usean eri tekijän määrittävän ihmisen vanhenemista ja hänen toimijuuttaan. Määrittäviä tekijöitä ovat muun muassa ihmisen ikä, sukupuoli, etninen tausta, kuuluminen tiettyyn sukupolveen sekä sosio-ekonominen asema. Lisäksi toimijuutta määrittävät ajankohtaan sekä ympäristöön liittyvät tekijät. Esimerkiksi eri-ikäisillä ihmisillä on erilaisia oikeuksia sekä velvollisuuksia. Heihin kohdistuu myös normeja ja odotuksia, joita ihmiset huomioivat vaihtelevasti tehdessään omaa ja mahdollisesti muidenkin elämää koskevia valintoja. Sama rakenteellisuus toistuu Jyrkämän mukaan myös muissa määrittelevissä tekijöissä kuin iässä. (Jyrkämä 2013, 423.)

Jyrkämän kuvailemista näkökulmista kolmas liittyy kiinteästi kahteen edelliseen avaten toimijuutta yksilöstä ja tilanteista käsin. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna toimijuus rakentuu ”modaalisten ulottuvuuksien dynaamisena vuorovaikutuksena”. Näkökulman ulottuvuuksina ovat osaaminen, kykeneminen, haluaminen, täytyminen, voiminen ja tunteminen. Ulottuvuuksien välisestä vuorovaikutuksesta otettakoon esimerkki, että ihminen osaa ja haluaa ajaa pyörällä, muttei välttämättä tällä hetkellä syystä tai toisesta kykene pyöräilemään. (Jyrkämä 2013, 423-424.)

2.3 Vertaistoiminta

Laimion ja Karnellin mukaan vertaistoiminta pohjautuu ihmisen ikiaikaiselle tarpeelle olla vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Alkujaan yhteisöt olivat perhe-, heimo- ja kyläyhteisöjä. Yhteisöjen selviytyminen riippui siitä, kuinka hyvin niiden jäsenet huolehtivat toisistaan. Yleisesti ottaen ensimmäisinä varsinaisina vertaisryhminä pidetään kuitenkin AA-kerhoja eli Anonyymien Alkoholistien ryhmiä. Alkukipinänsä AA-liike sai Yhdysvalloissa 1930-luvulla ja vuoteen 1948 mennessä se oli rantautunut myös Suomeen. (Laimio & Karnell 2010, 9-10.)

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestöjen toiminnan ytimeen on kautta aikain kuulunut samankaltaisessa tilanteessa oleville ja samoja asioita kokeneille ihmisille suunnattu keskinäinen tuki. Vertaisten etsiminen ja löytäminen ovatkin olleet merkittävässä asemassa myös useiden suomalaisten järjestöjen synnyn kannalta. Järjestöjen perustehtävien käsittäessä pääasiassa omalle jäsenistölle suunnattua edunvalvontaa ja palvelutuotantoa on vertaisten kohtaamisten myötä saatu tärkeää kokemuksellista tietoa erilaisista epäkohdista ynnä muista tarpeista. (Laimio & Karnell 2010, 10.)

Suku- ja kyläyhteisöjen kaltaisten vanhojen yhteisömuotojen merkityksen kavennuttua nyky-yhteiskunnassa, on vertaistoiminta nähty yhtenä uutena keinona kaivatun yhteisöllisyyden rakentamiseksi. Luottamukseen perustava yhteisöllisyys luo toteutuessaan turvallisuuden tunnetta yhteisöön kuuluville. Yksilön tulevaisuudenusko edellyttää kuitenkin, että hänen elämässään on luottamusta ja toivoa. Luottamus ja toivo syntyvät usein läheisten ihmisten sekä yhteisöjen avulla. Ulkopuolisuuden tunne samoin kuin tunne kykenemättömyydestä vaikuttaa omiin asioihinsa saavat puolestaan yksilön tuntemaan kyynisyyttä, epätoivoa sekä näköalattomuutta. Ryhmässä on yhteen ihmiseen nähden enemmän voimaa, jotta ongelmat pystytään tekemään näkyviksi sekä vaikuttamaan asioihin. (Laimio & Karnell 2010, 10.)

Vapaaehtoistoiminnalla ja vertaistuella on todettu olevan oma vaikutuksensa yhteisön hyvinvoinnin ja sosiaalisen pääoman lisääntymisessä. Kansalaistoiminta mahdollistaa kanavia välittämiseksi ja jakamiselle, luo väyliä osallisuuteen ja tuo toivoa vaikeuden keskelle. Kansalais-

toiminnan muotona vertaistoiminta kiinnostaa ja vetää pariinsa myös nuoria epähierarkkisen luonteensa takia. (Laimio & Karnell 2010, 11.)

2.4 Perhehoito

2.4.1 Perhehoidon historiaa

Vielä pari vuosisataa taaksepäin sukulaiset ja kyläläiset eli ympäröivä yhteisö huolehtivat toisistaan. Yhteisön ulkopuolelle jääneistä huolta pitivät kirkko ja vapaaehtoiset, hyvätahtoiset ihmiset. Keisari julisti 1800-luvun alussa, että kerjääminen ei enää olisi laillista ja näin ollen syntyi elätehoito vähäosaisten varalle. Vähäosaiset lapset, vaivaiset ja köyhät annettiin usein elätettäväksi sellaiseen taloon, joka pyysi heistä vähiten korvausta. Tällaista kuntien kuluja minimoivaa toimintaa kutsuttiin köyhäinhuutokaupaksi. (Ketola 2008, 15.)

Kun tätä ihmisarvoa loukkaavaksi katsottua toimintaa alettiin rajoittaa, syntyi erilaisia instituutioita elätehoidon rinnalle. Tällaisia laitoksia olivat esimerkiksi vaivais- ja köyhäinhoitotalot, joihin otettiin kaikenlaista hoitoa tarvitsevat ihmiset aviottomista äideistä mielisairaisiin. Vuonna 1923 pykätty köyhäinhoitolaki määritteli, että jokainen kunta on velvollinen maksamaan jokaisen hädänalaisen elatuksen ja hoidon. Niille, jotka eivät saaneet tarvitsemaansa apua kotona, oli oltava kunnalliskoti. Ensisijaisesti auttaminen pyrittiin kuitenkin hoitamaan apua tarvitsevien kotona. Jokaisella kunnalla oli oltava lastenkoti siltä varalta, ettei huolta tarvitsevia lapsia voitaisi sijoittaa yksityiskoteihin. Myös sijoitetulla lapsella oli oikeus oppivelvollisuuslain mukaiseen opetukseen. Vuonna 1936 tuli voimaan ensimmäinen lastensuojelulaki, jossa oli joitain kohtia osittain otettuna köyhäinhoitolaista. Tämä lastensuojelulaki oli voimassa aina vuoteen 1984, jolloin uusi lastensuojelulaki velvoitti perheen tukemiseen niin, että lapsia ei tarvitsisi sijoittaa oman kotinsa ulkopuolelle. Uudessa lastensuojelulaissa korostuivat myös lapsen oikeudet muun muassa kuulluksi tulemisen ja yhteydenpidon kannalta. Lapsen etu muodostui käsitteenä kompastuskiveksi, sillä usein sosiaalityöntekijöillä ja lasten vanhemmilla saattoi olla hyvinkin erilaiset näkemykset siitä, mikä on lasten etu. Uudella lastensuojelulailla oli myös perhehoidon kannalta annettavanaan yksi suuri muutos; toisin kuin vanhan lastensuojelulain mukaan, nyt lapsen huostaanoton jälkeen nimellinen oikeus lapsen huoltajuudesta ja holhouksesta jäi edelleen lapsen vanhemmille, ellei sen pois ottamiseksi ollut erityisen hyvää syytä. Se, että vanhemmat pysyivät huostaanoton jälkeenkin lapsen lailisina huoltajina, pyrki siihen, että vanhemmat olisivat edelleen osana lapsen elämää ja lapsella olisi oikeus omiin juuriinsa. Lakiuudistus herätti runsaasti keskustelua; miksi huoltajuus pysyisi vanhemmilla, jotka eivät vastaa lapsensa tarpeisiin tämän jokapäiväisessä elämässä. Lain uudistuessa mahdollistettiin myös huoltajuuden siirto ja oheishuoltajien nimeäminen – lain alkuvuosina sijaisvanhempia ohjattiinkin hakemaan lapsen huoltajuutta itselleen. Tämä loppui lyhyeen ja aiheutti napinaa, koska huoltajuuden saatuaan huostaanotto purettiin ja

samalla sijaisvanhempien toimeentulo eli perhehoitokorvaus menetettiin. Tähän puututtiin lastensuojelulain uudistuksessa vuonna 1990, minkä jälkeen korvauksen maksaminen mahdollistettiin. (Ketola 2008, 15-17.)

Vuonna 1992 perhehoitajalain syntymisen yhteydessä otettiin käyttöön perhehoitajan nimike. Perhehoitajalla tarkoitetaan henkilöä tai henkilöjä, jotka ottavat omaan kotiin huostaan otettuja tai avohuollon tukitoimin sijoitettuja lapsia ja nuoria hoidettavakseen. Tällaisista lapsia ja nuoria hoitavista vanhemmista käytetään myös nimitystä sijaisvanhemp, joka on ennen perhehoitajalakiä ollut ajan peruja. (Ketola 2008, 18-19.) Perhehoitajaksi, arkisemmin sijaisvanhemmaksi, kelpuutetaan perhehoitajalain puitteissa henkilö, joka koulutuksensa, kokemuksensa tai henkilökohtaisten ominaisuuksiensa puolesta on sopiva antamaan perhehoitoa. Sosiaalihuoltolaki vaatii, että hoitopaikassa asuvista hoidollisiin ja kasvatuksellisiin tehtäviin osallistuvista henkilöistä ainakin toisella on tehtävään soveltuva koulutus ja tarpeeksi kokemusta hoito- ja kasvatustehtävistä. (Räty 2012, 434.) Perhehoitajat solmivat toimeksiantosopimuksen kunnan kanssa olematta kuitenkaan suorassa työsuhteessa kuntaan joitain poikkeuksia lukuun ottamatta. Perhehoito on toimintaa, joka korvataan aina rahallisesti. Perhehoitajan palkkion alaraja vuonna 2008 oli 317 euroa kuukaudessa. Perhehoitajille maksetaan myös erillinen kulukorvaus, jolla pyritään kompensoimaan hoidettavan kuluja. (Ketola 2008, 18.)

2.4.2 Perhehoito nykyään

Perhehoidon käsite on vuosikymmenten aikana elänyt melkoisesti. Tätä nykyä perhehoito kuitenkin ymmärretään lapsen kodin ulkopuolella yksityiskodissa lapsen hoidon, kasvatuksen ja jatkuvan huolenpidon järjestämiseksi. Perhehoitoa voidaan käyttää useassa eri tapauksessa. Sitä käytetään huostaan otettujen sekä kiireellisesti sijoitettujen lasten hoidon järjestämiseksi, mutta sitä voidaan käyttää myös silloin, kun lapsi tai nuori sijoitetaan pois kotoa avohuollon tukitoimena. Perhehoito tähtää perheenomaiseen hoitoon, läheisiin ihmissuhteisiin sekä perusturvallisuuden ja sosiaalisen kehityksen edistykseen. (Perhehoito 2014.)

Perhehoitoa antavia yksityisiä koteja kutsutaan yleisesti perhekodeiksi. Perhekodeissa perheen vanhemmat ovat perhehoitajia sinne sijoitetuille lapsille tai nuorille. Aiemmin perhekodeja on kutsuttu kasvatuskodeiksi, mutta uudistetulla lainsäädännöllä myös termistö on muuttunut. (Perhehoito 2014) Perinteisten perhehoitoa tarjoavien kotien rinnalle on perustettu myös ammattiorientoituneempia, lastensuojelutyötä tekeviä rekisteröityjä yhdistyksiä, joita kutsutaan ammatillisiksi perhekodeiksi. Ne eroavat perinteisistä perhekodeista siten, että perhekotivanhemmat työskentelevät ammatillisessa perhekodissa ammatikseen. Kunnat ostavat ammatillisilta perhekodeilta perhehoitopalveluja. (Huttunen 2001, 140.)

Perhehoitoon hakeutuu tai ajautuu ihmisiä eri kohderyhmistä, joista mainittakoon lapset, nuoret, vanhukset ja päihdeongelmaiset. Perhehoitajaksi ei voi ryhtyä kuka tahansa, vaan valinnassa kiinnitetään huomiota osaamisen lisäksi eettisiin periaatteisiin sekä kykyyn ja haluun sitoutua uuteen perheenjäsenenä osana perhe-elämää. Viimeiseksi mainittu näkökulma on perhehoitoon ajautuneen lapsen kannalta erittäin merkittävä, kun biovanhemmuudelle on haettava jonkinasteista korvaajaa uudesta perheestä. Voidaan todeta, että perhehoidon rooli ja muoto ovat muuttuneet vuosikymmenten saatossa. Ennen hyväntekeväisyys- tai säälimentaliteetilla mahdollisesti pyritettävä toiminta on muuttunut toiminnaksi, joka pyrkii olemaan ihmisläheistä, inhimillistä ja kodinomaista perustanaan ammatillinen tietotaito ja osaaminen.

Kotiensa ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä on viime vuosina ollut jatkuvassa kasvussa. Myös sijoituskulttuuri on muuttunut melkoisesti verrattuna 1990-luvulla olleeseen toimintaan; kun parikymmentä vuotta sitten vuonna 1994 yli 70 prosenttia sijoituksista tehtiin avohuollon tukitoimena, vuonna 2005 näin tehtiin enää 58 prosentille sijoituksista. Merkittävää on, että kiireellisten huostaanottojen määrä on kasvanut selkeästi ja myös huostaanottojen määrä on ollut lisääntymässä. (Ketola 2008, 28.) On myös huomattavaa, että lasten ja nuorten sijoituksissa laitostuminen on viime vuosina vallannut alaa merkittävässä määrin. Kun vielä 1990-luvun alkupuolella kotinsa ulkopuolelle sijoitetuista lapsista reilusti yli puolet sijoitettiin perhehoidon piiriin, viisitoista vuotta myöhemmin vastaava prosentuaalinen osuus oli jo alle 40 prosenttiyksikköä. Sen sijaan laitoksiin sijoitettujen nuorten suhteellinen osuus oli kasvanut yli 10 prosenttia samassa ajassa. (Ketola 2008, 29-31.)

2.4.3 Perhehoidon ongelmakohdat

Lähtökohtaisesti perhehoidon ongelmana ovat sen perusvaatimukset jotka koskevat perhehoitajiksi haettuja henkilöitä. Perhehoitajiksi haetaan edelleen tavallisia ydinperheitä tai avio-
pareja huomioimatta sitä tosiseikkaa, että kun perheeseen sijoitetaan lapsi, perheen muoto omalla tavallaan muuttuu jo sen vuoksi. Lapsi tulee omanlaisesta taustastaan ja kulttuuristaan, mikä voi poiketa hyvinkin paljon perheen aiemmista tottumuksista ja aiheuttaa suuria muutoksia. Mitä hankalammin sopeutuva uuteen perheeseen tuleva lapsi on, sitä enemmän sijoitus työllistää sijaisvanhempia. Tämä taas aiheuttaa sen, että sijaisvanhemmuuden perusluonne vaihtuukin enemmän työnteon kaltaiseksi – jopa niin, että tilanteessa saatetaan kulkeutua enemmän kohti ammattimaista perhehoitoa. (Ketola 2008, 160.) Voidaan kyseenalaistaa se, onko tärkeämpää saada perhehoitoon mahdollisimman paljon “tavallisia perheitä” kuin esimerkiksi kiinnittää huomiota siihen, kuinka suuri ja mihin pohjautuva motivaatio perhehoitajana toimimiseen kullakin ehdokkaalla on. Erilaisista oloista tuleville lapsille voisi kuvitella olevan erilaisia vaihtoehtoja hyväksi perhehoitajiksi.

2.5 Huostaanotto

Lähtökohtana lapsen kasvatuksessa on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan se, että lasten kasvatukseen ja huoltoon liittyvät asiat kuuluvat ensisijaisesti heidän vanhemmilleen. Näin ollen vanhemmilla, nimenomaan biologis-juridisilla vanhemmilla, on velvollisuus huolehtia lapsistaan ja kantaa heistä vastuuta. Poikkeuksellisesti tämä biologisen vanhemman erityisasema voidaan viranomaistaholta kyseenalaistaa ja erottaa vanhemmat lapsestaan. Tällaisessa tilanteessa puhutaan huostaanotosta, jossa ehdottoman tärkeä lähtökohta on se, että huostaanotto on lapsen edun mukainen. Suomessa sosiaalilautakunnan tehtävänä on järjestää lapselle sijaiskasvatusta, kun vanhemmat eivät syystä tai toisesta kykene hoitamaan ja kasvattamaan lastaan. Kun lapsi huostaan otetaan ja sijoitetaan kodin ulkopuolelle, voidaan puhua murtuneesta vanhemmuudesta. (Huttunen 2001, 142.)

Lastensuojelulain mukaan huostaanottoon voidaan ryhtyä, jos olosuhteet kotona voivat vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai jos lapsi itse vaarantaa terveyttään tai kehitystään esimerkiksi päihteillä tai rikollisella toiminnalla. Huostaanoton perusteeksi riittää myös se, että avohuollon tukitoimet eivät ole osoittautuneet lapsen kohdalla riittäviksi ja jos sijaishuollon katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

Kun huostaanotto on tehty, sosiaalilautakunnan tehtäväksi jää päättää lapsen hoitoon, kasvatukseen ja muuhun huolenpitoon liittyvistä asioista siitäkkin huolimatta, että biologiset vanhemmat säilyttävät huoltajuutensa. Yleisenä periaatteena on, että etenkin pienet lapset pyritään sijoittamaan perhehoidon piiriin eli sijaisperheisiin.

2.6 Sijaisperhe

Sijaisperheen rakennetta tai ideaalia mallia ei ole määritelty kovinkaan tarkasti, sillä sijaisperheeksi voi ryhtyä paitsi eri motiiveista myös koostumukseltaan hyvin erilaiset perheet. Sellainen pariskunta, joka ei syystä tai toisesta ole saanut tai voi saada biologisia lapsia, voi olla hyvinkin motivoitunut lähtemään sijaisperheeksi. Toisaalta voidaan ajatella, että biologisten lasten ansioista saatu kokemus ja tietotaito ovat avuksi sijaisperheeksi ryhdyttäessä. On kuitenkin muistettava, että sijaisperheeksi ryhtyminen on sitovaa, eikä perhesuhdetta voida purkaa sen takia, että päätös on tehty hätiköiden. Tällaisen pyrkivät sijaisperhetoimintaa järjestävät tahot kitkemäänkin pois jo alkuvaiheissa.

Kun päätös sijaisperheeksi ryhtymisestä on tehty, sijaisperhetoimintaa tekevä järjestö järjestää tuleville sijaisvanhemmille koulutuksen, jossa perehdytään sijaisperheen arkeen ja elämään ja pyritään antamaan valmiuksia tulevaan. Valmennus voi olla joko perhekohtaista tai niin sanottua PRIDE-ryhmävalmennusta useammalle perheelle kerrallaan. Valmennuksella

tähdätään siihen, että perheeseen mahdollisesti sijoitetulla lapsella olisi mahdollisimman turvalliset ja terveet lähtökohdat kasvaa ja kehittyä kohti aikuisuutta ja itsenäisyyttä. Viimeistään valmennuksen aikana myös sijaisvanhemmiksi ryhtyville valkenee, jos avut sijaisperheeksi ryhtymiseen eivät tunnukaan riittävilä tai jos sijaisvanhemmuus itsessään ei vastaa niitä odotuksia, joita perheellä on aiemmin ollut. (Sijaisvanhemmuus 2014.)

2.7 Sijaisvanhemmuus

Puhuttaessa sijaishuollosta perhehoidon työkaluna, sijaishuoltoon liittyvissä tutkimuksissa on keskitytty enemmän lapsiin kuin vanhempiin. Sijaisvanhemmuudesta on kuitenkin runsaasti tutkimustietoa. Esimerkiksi Rhodesin ym. (2006) tutkimuksessa haettiin syitä sijaisvanhemmaksi ryhtymiseen. Hyvin usean kohdalla syyt olivat hyvin lapsilähtöisiä, lapsen auttamiseen tai hänelle kodin tarjoamiseen viittaavia tai muun muassa yhteiskunnan auttamiseen liittyviä. Vähiten tutkimustuloksissa tuli ilmi sellaisia syitä, joista sijaisvanhemmat itse selvästi näkisivät hyötyvänsä, esimerkiksi taloudelliset edut tai avioliiton paraneminen sijaislapsen myötä. Statuslähtöisyys tai ympäristöltä pisteiden keruu ei näytä sekään olevan sijaisvanhemmaksi ryhtymisen suurimpia syitä, vaan enemmänkin omat arvot ja pyrkimykset, jotka usein kulminoituvat yksinkertaisesti lähimmäisenrakkautena. Halu auttaa ja luoda lapselle kasvualusta, joka on hänelle turvallinen, on tärkeä sisäinen motiivi monelle sijaisvanhemmalle. Myös muiden sijaisvanhemmuuden syihin keskittyneiden tutkimusten mukaan tärkeimpiä syitä ovat lähimmäisenrakkaus ja halu olla avuksi sekä huolenpito ja vastuun ottaminen. (Ketola 2008, 100.)

Tutkimustuloksista on käynyt ilmi, että myös perhedynamiikalla voi olla tekemistä sijaisperheeksi ryhtymisessä. Jos omat lapset ovat lähteneet jo kotoa pois tai heitä ei ole ollutkaan, sijaisvanhemmaksi ryhtymisellä voidaan mahdollisesti paikata tyhjyys kodin arjessa sekä sijoitetun lapsen tarpeet tulla rakastetuksi ja turvatuksi. Tutkimuksista on voitu päätellä, että sijaisperheen arjen sujumiseen kuuluva taloudellinen tuki ei riitä perusteeksi sijaisvanhemmaksi ryhtymiselle, vaikka taloudellisen tuen arvoa ei vähätelläkään vaan sitä pidetään suurena. Ulkoisilla palkkioilla ei myöskään pystytä ikuisesti ylläpitämään sijaisvanhempien motivaatiota, jos sijaisvanhemmuus ei vastaa heidän odotuksiaan eikä täytä heidän sisäisiä motiivejaan, jotka aikanaan saivat ryhtymään sijaisvanhemmaksi. Jos motiivina on ollut mahdollisuus vaikuttaa positiivisesti lapsen elämään, mutta tämä ei syystä tai toisesta toteudu, sitä on mahdotonta korvata ulkoisesti esimerkiksi rahallisilla palkkioilla tai kunniakirjoilla. Tämä voidaan nähdä lastensuojelutyön ongelmana, jolle ratkaisu tulisi löytää. (Ketola 2008, 101.)

Pohdittaessa sitä, mitä eroavaisuuksia mahdollisesti on sijaisvanhemmuudella suhteessa biologiseen vanhemmuuteen, täytyy miettiä kunkin omia vanhemmuuden edellytyksiä. Sinclair ym. ovat määritelleet sijaisvanhemman tehtävän hyvinkin arkisesti ja inhimillisesti; tehtäviin

kuuluisi lapsesta huolehtiminen ja tämän rakastaminen, lojaalius tätä kohtaan perheenjäsenenä sekä ajan vieton, neuvojen tarjoamisen ja rajojen mahdollistaminen lapselle. Nämä arkiset asiat ovat siis hyvinkin samankaltaisia kuin biologisessa vanhemmuudessa. Sijaisvanhemmuuteen voidaan kuitenkin katsoa liittyvän erityisiä haasteita, kuten enemmän lapsen tukemista ja rajojen asettamista koskevat edellytykset. Jotkut sijaisäidit ovat myöntäneet, että myös sillä on vaikutusta suhteeseen, ettei ole sijaislapsensa biologinen äiti – äitiys ei siten ole täydellistä. Sijaisvanhemmuudessa on myös huomioitava sijaislapsen tulevaisuuden epävarmuus; ei ole varmaa tietoa siitä, palaako lapsi vielä jopa biologisten vanhempiensa luokse. Tämän takia myös päätöksenteko lapsen asioista vaikeutuu eri tavalla kuin biologisten lasten kanssa. Voidaan todeta, että sijaisvanhemmuus kyllä edellyttää erityisiä asioita, mutta Pohjoismaissa sijaisperheet vaikuttavat olevan melko perinteisiä perheitä. Mielenkiintoista on, että muuttuva yhteiskunta ja perhemallien muutos eivät tunnu vaikuttaneen sijaisperheiden rakenteisiin samalla tavalla kuin muihin perheisiin. Kahden vanhemman sijaisperheet ovat yleisempiä kuin kahden vanhemman perheet yleensä. Toisaalta sijaisvanhemmaksi ryhtyminen muuttaa perhettä, sillä sijaislapsen mukana tulee uudenlaisia kokemuksia, tottumuksia, perhetaustoja ja perhekulttuureja. Perheestä tulee sijaisperhestatuksen myötä myös avoimempi yhteiskunnalle, sillä sijaisperheen arkeen kuuluvat kontaktit viranomaistahoihin ja perheen huolenpidon ja vastuun verkosto laajenee. (Ketola 2008, 105-106.)

2.8 Isyys

Isäksi tullaan Suomessa keskimäärin 32-vuotiaana. Jälkikasvun hankkiminen on suomalaisessa yhteiskunnassa siirtynyt viime vuosikymmeninä jatkuvasti myöhemmälle iälle. Kun vuonna 1994 30-vuotiaista miehistä isäksi oli päätynyt 47 %, vastaava luku kymmenen vuotta myöhemmin oli 40 %. Miehistä myös suurempi osa näyttää jäävän lapsettomiksi kuin naisista. Vuonna 2004 peräti reilu neljännes suomalaisista 45-vuotiaista miehistä oli lapsettomia naisten vastaavan luvun ollessa yhdeksän prosenttiyksikköä pienempi. Huolimatta siitä, että miehillä korkea ikä ei samalla tavalla estä lasten saantia kuin naisilla, valtaosa näistä 45-vuotiaina lapsettomina elävistä miehistä myös jää lapsettomiksi. Tilastokeskuksen vuonna 1992 toteuttaman tutkimuksen mukaan niin koulutuksella kuin sosioekonomisella asemallakin on merkittävä vaikutus isäksi tulemiseen. Suomalaisilla naisilla on keskiarvoisesti hieman enemmän lapsia kuin suomalaisilla miehillä. Jos määriä lähestytään koulutuksen mukaan tarkasteltuna, voidaan kuitenkin todeta, että korkeasti koulutetuilla miehillä on keskimääräisesti enemmän lapsia kuin korkeasti koulutetuilla naisilla. Toisaalta vähän koulutetuilla naisilla lapsia on enemmän kuin vähän koulutetuilla miehillä. Ylemmillä toimihenkilöillä ja yrittäjillä lapsia on eniten, kun muiden sosioekonomisten ryhmien lasten määrä on vähenemässä. (Pajanen 2006, 8-9.)

Voidaan todeta, että isyys ja isyyden rooli on viime vuosikymmeninä muuttunut paitsi muualla länsimaaisessa maailmassa, myös Suomessa. Perinteisestä perhehierarkiasta, jossa vaimo on kotona kasvattaen ja hoivaten lapsia isän hankkiessa perheelle elannon, on siirrytty modernimpaan perhe-elämään. Teknologian kehitys, syntyvyyden säännöstely sekä naisen paraneva asema mieheen nähden tasavertaisena työssäkävijänä ovat olleet muuttamassa isän roolia lastenhoidossa ja perheessä. Isyyden roolin muutos on näkynyt selvästi myös kotien ulkopuolella, sillä vanhemmuudesta, kotikasvatuksesta, isyydestä ja maskuliinisuudesta on käyty kohdalaisen paljon julkista keskustelua. Etenkin pohjoismaisessa perhekulttuurissa voidaan huomata isyyden lähentyneen äitiyttä. Tällä tarkoitetaan, että isän asema perheessä ja kotiaskareiden hoidossa on tullut yhä tasavertaisemmaksi äidin kanssa, toisin sanoen sukupuoliroolit vanhemmuudessa ovat muuttuneet vaikeammin eroteltaviksi. (Korhonen, ks. Eerola 2008, 4.) Myös perherakenteet Suomessa ovat muuttuneet viime vuosikymmeninä. Kun vielä 2000-luvun alkupuolella yleisin perhetyyppi Suomessa oli aviopari, jolla on lapsia, 2010-luvulle tultaessa perhetyyppien tilastollisen kärkipaikan ja muutaman prosentin etumatkan on ottanut aviopari, jolla ei ole lapsia (n. 35 %) (Suomen virallinen tilasto 2009).

On tärkeää huomioida, että jälkimodernin yhteiskunnan aikana valtaosa sekä äideistä että isistä käy nykyään palkkatyössä, mikä lisää kasvatus- ja hoivatyön vastuuta yhteiskunnalle. Sen voidaan nähdä monimutkaistaneen sekä perheen että vanhempien tehtäviä. (Keurulainen & Korhonen, ks. Paajanen 2006, 10.) Kun puhutaan isyyden muutoksesta perinteisestä modernimpaan isyyteen, keskustelua käydään usein positiivisessa valossa, argumentoiden muutosta tasa-arvon ja entistä osallistuvamman isyyden nojalla. Tässä keskustelussa usein unohdetaan se fakta, että perinteisen isänmallin väistyttyä on tullut helpommaksi sivuuttaa isänä oleminen. (Huttunen 2001.) Isyyden muutoksessa on havaittavissa kriisiytymistä ja epävarmuutta oikean isähahmon rakentamisessa. Tämä lienee seurausta isänmallin muutoksesta - ennen perheen elättäjä ja kurinpidollinen elin on vuosikymmenten saatossa muuttunut hiljalleen moderniksi ja joustavaksi isäksi. Toisaalta isän rooliin edelleen kuuluu tietty maskuliinisuus ja kurinpidollisuus. Monelle isälle tilanne on osoittautunut hämmentäväksi, kun näiden kahden mallin väliltä pitäisi löytää kompromissiratkaisu. (Jokinen & Saaristo, ks. Paajanen 2006, 10.) Isyyden voimakkaan muutostilan takia vuosikymmeniä sitten ollut selvä käsitys isyydestä ja sen ihanteesta onkin kadonnut muutosten tuuliin.

Traditionaalisen isäkuvan valta-aseman jonkinasteinen romahdus on synnyttänyt kaksi kehityksen suuntaa, joista voidaan puhua ohenevana ja vahvistuvana isyytenä. Ohenevaa isyyttä esiintyy miehillä, jotka asuvat erillään lapsistaan. Vahvistuva isyys taas on tavallista yleisempää yksinhuoltajaisien perheissä. (Huttunen 2001, 12-13.) Psykologinen isättömyys, joka on seurannut avio- ja avoeroja on yksi ohenevan isyyden tunnusmerkeistä. Muita ohenevan isyyden merkkejä ovat miesten ongelmat aikuistumisessa ja työlle omistautuminen. Tunnuksellinen piirre vahvistuvalle isyydelle on ollut isän selkeä aktiivisuus äidin apuna kodin- ja lasten-

hoidollisissa asioissa. Vahvistuva isyys onkin jossain määrin nais- ja tasa-arvolikkeiden luomasta paineesta lähtenyt isyyden suuntaus, jossa isä joko oma-aloitteisesti pystyy vastaamaan lasten hoivaamisesta (hoivaava isä) tai muuten vain on vahvasti osallisena lasten hoivaamisessa äidin avustuksella ja tuella (avustava isä). (Huttunen 2001, 153.) Hoivaavaan isyyteen voidaan liittää myös alun perin miesasialiikkeistä lähtöisin oleva termi ”jaettu vanhemmuus”. Myös jaetussa vanhemmuudessa halutaan korostaa, että isä osallistuu lapsen ja perheen elämään arkipäivässä siinä missä äitikin. On todettu, että tällainen jaetun vanhemmuuden malli voi olla parhaimmillaan hyödyksi koko perheelle; kun isä osallistuu lapsen hoitoon, äiti saa hengähtää. (Hermanson 2012.) Sellainen isä, joka on positiivinen, tukeva ja perhe-elämässä aktiivinen voi omalla osallistumisellaan myös pienentää äidin riskiä sairastua synnytyksen jälkeiseen masennukseen. Jaetun vanhemmuuden on myös todettu tukevan äidin kehitystä työelämässä ja pitämään yllä sekä parantamalla tulotasoa. (Isien osallistumisesta hyötyy koko perhe 2012.) Isä puolestaan saa toteuttaa itseään ja omaa hoitoviettiään ja lapsi mahdollisuuden kiintyä molempiin vanhempiinsa. Jaetulla vanhemmuudella tarkoitetaan käytännön töiden tasapuolisen jaon lisäksi jaettua ymmärrystä vanhemmuudesta. Jaettu vanhemmuus ei sinällään voi täysin toimia, jos esimerkiksi äiti on perinteisen perheroolijaon kannalla, mutta isä haluaisi nykyaikaistaa ja tasapuolistaa vanhempien rooleja perheessä. (Hermanson 2012.)

Vahvistuva isyys on luonnollisesti se isyyden muoto, jota yhteiskunnan taholta esimerkiksi perhepoliittisen päätöksen haluttaisiin vahvistettavan. Mahdollisesti paras keino vahvistuvan isyyden tukemiseksi olisi ylipäättään isyydestä puhuminen, sillä suomalaisten miesten keskuudessa perhe-elämään liittyvien asioiden puiminen on edelleen valitettavan harvinaista ja isyyteensä vastuullisesti ja vakavasti suhtautuvat miehet jäävät helposti ilman vertaistukea. Suomessa isyydelle on perhepoliittisessa mielessä hyvät puitteet, mutta isyyden tiimoilta käytävälle keskustelulle ei juuri löydy oikeanlaisia kanavia. Suhteessa äideille järjestettyyn vertaistukitoimintaan äitikahtaviloinen miehille ei läheskään samassa mittakaavassa vastaavaa isyystemaattista yhteisöllistä paikkaa tai toimintaa löydy. (Huttunen 2001, 209-210.)

2.9 Isyyden eri ulottuvuudet

Vaikka arkikielessä isyys tuntuu käsitteenä niin naurettavan yksinkertaiselta, ettei se vaadi selittelyä, asia ei ole näin yksinkertainen. Tavallisesti isyys jaetaan neljään eri osa-alueeseen, joita ovat biologinen, juridinen eli laillinen, sosiaalinen sekä psykologinen isyys. Biologisella isyydellä tarkoitetaan perinnöllistä suhdetta, joka lapsen ja miehen välillä on. Näin ollen biologinen isyys on mahdollista vain joko luonnonmenetelmällä tai keinohedelmöityksen avulla lapsen siittäneelle miehelle. Biologinen isyys on ainoa isyyden ulottuvuus, joka on väistämättä pysyvä siitä huolimatta, tapaavatko isä ja lapsi toisiaan koskaan. Biologinen isyys voidaan varmasti profiloida yhteen ainoaan mieheen. Viime vuosiin asti biologinen isyys on ollut selkeässä valta-asemassa isyyden määrittelyssä ja se näkyy usein myös arkikielessä,

jolloin biologisesta lapsesta käytetään usein nimitystä ”oma lapsi”. Biologisella isyydellä on myös kautta historian ollut selkeä merkitys esimerkiksi yhteiskunnallisen aseman määrittelyssä. Viime vuosina biologisen isyyden valta-asemaa on alettu kyseenalaistaa argumentoiden kritiikkiä henkilökohtaisen suhteen puutoksella, jota ei välttämättä koskaan synny ”siittäjälle” ja lapselle. (Huttunen 2001, 56-60.)

Juridinen eli laillinen isyys pureutuu isyyden oikeudellisen puoleen eli siihen, kenellä on laillisesti yhteiskunnan antamat oikeudet ja velvollisuudet lasta kohtaan. Juridiseen isyyteen on kolme tietä: avioliiton isyysolettama, isyyden tunnustus tai vahvistus sekä isyys adoption kautta. Isyysolettamuksessa katsotaan, että avioliiton aikana syntynyt lapsi on poikkeuksetta lapsen äidin aviomiehen. Isyyden tunnustus koskee avioliiton ulkopuolella syntyneitä lapsia, ja isyys myönnetään virallisen tunnistamisprosessin jälkeen. Adoption yhteydessä isyys vahvistetaan tuomioistuimen päätöksellä. Päätöksen jälkeen lapsi kuuluu juridisesti ottovanhemman sukuun ja sukulaisuusside biologisiin vanhempiin katkeaa. Sen lisäksi että lapsi perii juridiset vanhempansa, näillä on oikeus ja velvollisuus olla vastuussa lapsesta niin, että lapsi saa kasvaa ja kehittyä turvallisissa oloissa. (Huttunen 2001, 60-62.)

Sosiaalinen isyys tarkoittaa isyysuhdetta, jossa mies asuu lapsen kanssa, hoivaa, pitää huolta, antaa aikaa sekä jakaa arkeaan tämän kanssa. Siihen kuuluu myös miehen isyyden julkinen hyväksynnän saaminen, joka voidaan saavuttaa julkisella esiintymisellä lapsen kanssa erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Tällä pyritään totuttamaan ulkopuoliset pitämään miestä lapsen isänä, oli hän sitä biologisesti tai ei. Sosiaalinen isä on usein myös lapsen juridinen isä, mutta koska pelkkä sosiaalinen isyys on perhemallien muuttuessa lisääntynyt viime vuosina, sosiaalisen isyyden käsite on hyödyllinen. Sosiaalisesta isyydestä puhuttaessa voidaan kyseenalaistaa, onko lapsen äidin kanssa asuvasta miesystävästä joka tapauksessa järkevää puhua isänä – etenkin, jos lapsi ei miellä häntä isäksi vaan mieskaveriksi. Myöskään sijaisperheessä ei välttämättä voida alusta alkaen puhua sosiaalisesta isästä, vaan aluksi ehkäpä mieskaverista tai isähahmosta. Kiintymyssuhteen kehittyessä käsitteen käyttämistä voidaan miettiä uudelleen. (Huttunen 2001, 62-63.)

Psykologinen isyys tarkoittaa isäsuhteen emootiopohjaista, kiintymykseen nojaavaa puolta. Se on isyyden ulottuvuuksista paitsi vaikein hahmottaa, myös käytännössä hankalimmin tavoitettavissa oleva. Se määritetään ensisijaisesti lapsen tuntojen pohjalta; ketä lapsi pitää isänään, kehen hän kykenee luottamaan ja turvaamaan ja kenellä on häneen auktoriteettia ja vaikutusvaltaa. Miehen kannalta psykologinen isyys on tunnistettavissa silloin, kun lapsesta on tullut hänelle sellainen, jota hän haluaa suojella, hoivata, tukea, auttaa ja viettää aikaa hänen kanssaan. Voidaan siis puhua lapsen ja miehen välisestä kiintymyssuhteesta. Tällaisessa isyydessä tähdellistä on, että heidän vuorovaikutuksensa on molempia tyydyttävää – lapsi kokee olevansa turvassa miehen seurassa, kun mies taas kokee olevansa tarpeen lapselle. Huomat-

tavaa on myös, että psykologinen isyys ei ole itsestäänselvyys siitäkään huolimatta, että mies olisi niin biologinen, juridinen kuin sosiaalinen isä lapselle. Psykologinen isyys on ansaittava omalla olemuksella ja toiminnalla. (Huttunen 2001, 64-65.)

Tässä kartoituksessa kohderyhmänä ovat nimenomaan sijaisisät. Ottaen huomioon isyyden eri ulottuvuudet sijaisisänä oleminen on vähintään olemista sosiaalisen isän roolissa. Olennaista sijaisisän roolissa on olla isähahmo, joka antaa omasta ajastaa sijaislapselleen ja pyrkii parhaansa mukaan olemaan tälle hyvä roolimalli. Sijaisisä saa myös julkisesti isähahmon roolin. Parhaimmassa tapauksessa sijaisisyys voi olla sosiaalisen isyyden lisäksi myös psykologista isyyttä. Tämä edellyttää sen, että sijaisisän ja -lapsen suhteesta tulee läheinen ja kiintyvä. Sijaisisyydessä ja -vanhemmuudessa tämä on jokseenkin hankalaa, sillä moni sijaisvanhempi ”pelkää” kiintyä sijaislapsensa, koska menetyksen (esim. kotiin muuton) mahdollisuus on aina olemassa.

3 Tutkimuksen toteutus

Aloittaessamme opinnäytetyöurakkaamme laitoimme sähköpostia lastensuojelukentän eri toimijoihin, mukaan lukien Pelastakaa Lapset ry. Seuraavana päivänä saimme sähköpostia, jossa kerrottiin, että PePPI-hankkeen tiimoilta olisi tarjota sijaisisyyttä koskevaa tutkimusaihetta opinnäytetyötä varten. Sijaisisyys aiheena kuulosti mielenkiintoiselta heti alusta alkaen, sillä kumpikin meistä työskentelee jossain määrin lastensuojelun parissa ja tiesimme, ettei sijaisisyyttä juuri ole käsitelty tutkimusmielessä Suomessa. Sovimme tapaamisen Pelastakaa Lasten Tiukula-talolla Helsingissä, jossa kartoitimme alustavan aiheen sekä alustavaa tutkimusongelmiin liittyvää suunnitelmaa. Tarkoituksenamme oli vieraila Pelastakaa Lasten, Perhehoitoliiton sekä Pesäpuun yhteisen PePPI-hankkeen ylläpitämän sijaisisäryhmän tapaamisessa Tiukula-talossa. Tämän lisäksi tekisimme suuremmalle otokselle web-kyselyn.

Opinnäytetyömme muotoutui hiljalleen ja PePPI-hankkeen väki oli projektissa alusta asti hyvin tiiviisti mukana. Heiltä saimme paljon paitsi tutkimukseen liittyviä vinkkejä, myös tärkeitä kontakteja. Muun muassa verkkokyselyn toteuttaminen ei olisi onnistunut yhtä luontevasti ilman Petri Pajua, joka oli suuri apu Webropol-kyselyä tehtäessä.

Vierailimme keväällä 2014 myös sijaisisäryhmän tapaamisessa Tiukula-talossa. Lainasimme Hyvinkään Laureasta kaksi digitaalista tallenninta äänentaltiointia varten, jotta voisimme jälkeenpäin tarkastella ryhmässä käytyä keskustelua. Sijaisisäryhmässä meidät otettiin hyvin vastaan ja ryhmän jäsenet, joita oli paikalla kahdeksan, tuntuivat olevan hyvin kiinnostuneita kartoituksemme aiheesta. Keskustelua riitti hyvin puolentoista tunnin ajan ja olisi riittänyt pidempäänkin, mutta palaveriaika oli rajallinen. Tuosta tapaamisesta saimme kuitenkin paljon hyviä vinkkejä opinnäytetyömme kyselyä varten. Sijaisisät nostivat esille myös sellaisia

näkökulmia, joita emme ennen tapaamista olleet osanneet ajatella. Silloista kyselyluonnosta kävimme läpi yhdessä ryhmän kanssa ja pyysimme heitä antamaan kommentteja kysymyksistä, muotoilusta ja aihepiireistä, joita kyselyssä käsiteltiin. Tuon tapaamisen jälkeen kirjoitimme luonnoksesta monta kohtaa uudelleen ja ryhmätapaamisen ansiosta kyselystä saatiin huomattavasti selkeämpi.

Koska meidän kokemuksemme sijaisyydestä ja -isistä ovat olleet hyvin vähäiset entuudestaan, tapaaminen antoi paljon ajateltavaa. Oli kartoituksen tekemisen kannalta myös tärkeää, että kuulimme alan ammattilaisten mielipiteitä ja kokemuksia ennen kyselyn valmistumista. Myös teoriatietoon saimme vankkuutta, kun kuulimme näkökulmia sijaisien kokemuksista arkipäivässä ja monessa eri elämäntilanteessa. Ryhmässä oli monen ikäisiä ja hyvin erilaisista elämäntilanteista tulevia isiä, mikä rikastutti varmasti tapaamisen antia.

3.1 Tutkimuskysymykset ja kohderyhmä

Opinnäytetyöstämme on nostettavissa esille useampia keskeisiä tutkimuskysymyksiä, joita ovat:

1. Miten sijaisiset kokevat tulleen arvostetuiksi roolissaan niin perheensä sisällä kuin sen ulkopuolella?
2. Minkälaisia kokemuksia sijaisisillä on asemastaan eri rooleissa niin kotona kuin sen ulkopuolella?
3. Miten sijaisien asemaa yhteiskunnassa voitaisiin parantaa entisestään?
4. Onko olemassa tarpeeksi sijaisille suunnattua vertaistukitoimintaa ja koetaanko sellainen tarpeelliseksi?
5. Saavatko sijaisiset omaa ääntään kuuluviin omasta mielestään riittävästi?
6. Mitä vapaaehtoistoiminnalla voitaisiin tehdä sijaisien aseman parantamiseksi?

Tutkimuksen kohderyhmänä ovat sijaisiset. Kohderyhmän pyrimme tavoittamaan kyselyvastauksen saamiseksi toimeksiantajaltamme löytyvien yhteystietojen turvin. Tutkimuksessa tehtävät haastattelut toteutimme Pelastakaa lapset ry:n toimitiloissa kokoontuvassa sijaisien tukiryhmässä. Tukiryhmään osallistujilta saimme varhaisessa vaiheessa, marraskuussa 2013, suostumuksen tutkimukseen osallistumiseksi. Aineiston keräsimme kyselyjen ja haastatteluiden avulla.

3.2 Tutkimusmenetelmälliset ratkaisut

Alkuperäisen suunnitelman mukaan tutkimuksen oli tarkoitus painottua laadullisuuteen. Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara ovat määritelleet kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä.

Tyypillisistä piirteistä etenkin kohdejoukon tarkoituksenmukainen valinta satunnaisotoksen sijaan tuki kvalitatiivisen lähestymistavan hyödyntämistä omassa opinnäytetyössämme. (Hirsjärvi ym. 2010, 164.) Vaikka alkuvaiheessa suunnittelimme tutkimuksen nojautumaan etupäässä kvalitatiivisuuteen, tarkoituksena oli silloinkin toteutusvaiheessa hyödyntää myös kvantitatiivisia suuntauksia. Tutkimuksessa ajattelimme hyödyntää kvantitatiivisuutta ja kvalitatiivisuutta toisiaan täydentävinä suuntauksina, minkä lopulta myös teimme. (Hirsjärvi ym. 2010, 136-137.) Vastoin ensimmäisiä suunnitelmia toteutimme kuitenkin tutkimuksessamme kvalitatiivisen vaiheen ennen kvantitatiivista vaihetta eli juuri päinvastoin kuin aiempi suunnitelma oli.

3.2.1 Kysely aineistonkeruun menetelmänä

Kysely on yksi survey-tutkimuksen keskeisistä menetelmistä. Survey-tutkimukselle ominaista on aineiston kerääminen standardoidusti kohdehenkilöiden muodostamasta otoksesta tai tietyistä perusjoukosta erotetusta näytteestä. Standardoituus tarkoittaa puolestaan saman asian kysymistä ”kaikilta vastaajilta täsmälleen samalla tavalla”. Surveyn avulla kerätty aineisto käsitellään useimmiten kvantitatiivisesti. (Hirsjärvi ym. 2010, 193-194.)

Kyselyllä pystytään keräämään laaja tutkimusaineisto kysymällä useita asioita suurelta määrältä ihmisiä. Tehokkuutta pidetäänkin menetelmän yhtenä isona etuna sen säästäessä tutkijalta vaivannäköä ja aikaa. Suunnitteleamalla kyselylomake huolellisesti mahdollistuu aineiston nopea käsittely tallennettuun muotoon ja analysointi tietokoneen avulla. Aikataulu ja kustannukset pystytään myös arvioimaan melko tarkasti kyselyä käytettäessä. Ongelmallista voi kuitenkin olla tulosten tulkinta. (Hirsjärvi ym. 2010, 195.)

Vaikka kyselytutkimuksessa on monia hyviä puolia, sisältyy siihen myös useita yleisesti tunnettuja heikkouksia. Saatua aineistoa pidetään tavallisimmin pinnallisena ja tutkimuksia teoreettisella tasolla vaatimattomina. Haittapuolista monet liittyvät olemattomiin taustatietoihin kyselyyn vastanneista, kuten siihen kuinka huolella ja rehellisesti vastaajat ovat pyrkineet vastaamaan, kuinka perehtyneitä vastaajat kysytyihin asioihin ovat tai onko kysymyksiä ja vastausvaihtoehtoja ymmärretty väärin. (Hirsjärvi ym. 2010, 195.)

Kyselyaineiston keruuseen on olemassa kaksi päätapaa: posti- ja verkkokysely sekä kontrolloitu kysely (Hirsjärvi ym. 2010, 196). Oman tutkimusaineistomme keräsimme verkkokyselyä käyttäen.

3.2.2 Haastattelu aineistonkeruun menetelmänä

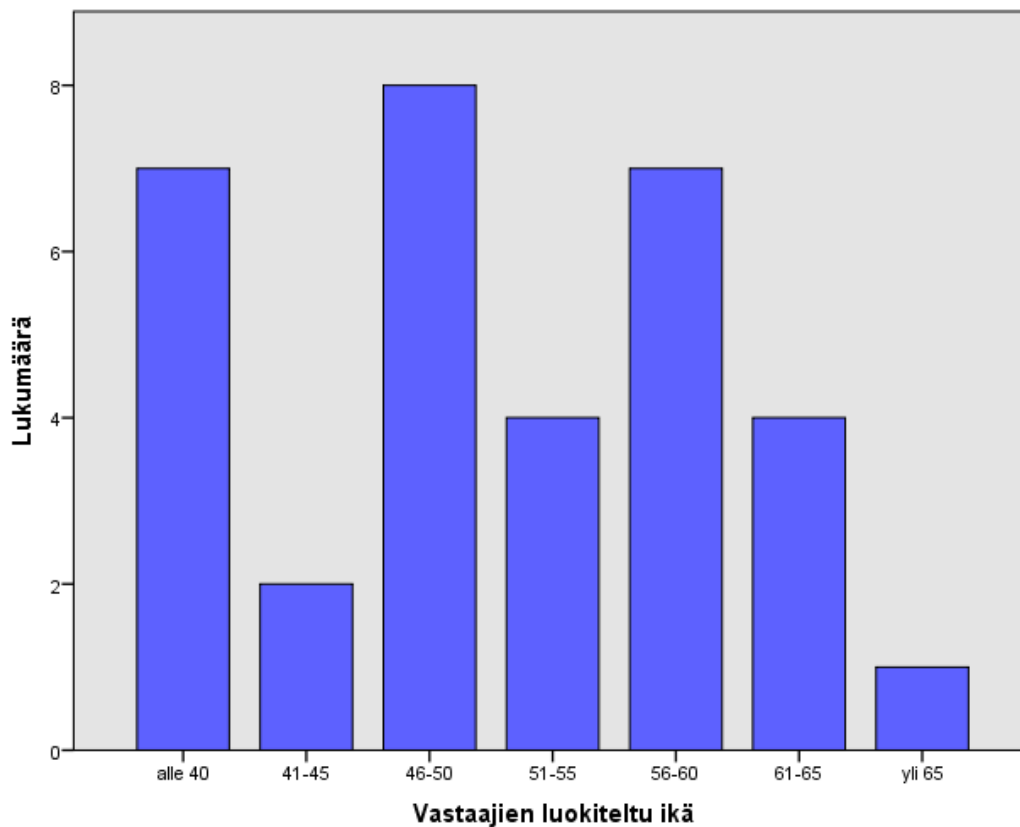
Haastattelun tekee ainutlaatuiseksi tiedonkeruumenetelmäksi se, että ”siinä ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavan kanssa”. Tästä erityispiirteestä on niin etuja kuin haittojakin. Haastattelun suurimpana etuna on pidetty sen mahdollistamaa joustavaa aineiston keruuta, riippuen tilanteesta tai vastaajista. Lisäksi haastattelu auttaa syventämään saatavia tietoja. Haastattelun käyttöön päädytään usein myös, mikäli tutkimuksen kohde on vain vähän kartoitettu tai tuntematon. (Hirsjärvi ym. 2010, 204-205.) Oman opinnäytetyöaiheemme liittyessä sijaisien kaltaiseen suhteellisen vähälle huomiolle jääneeseen marginaaliryhmään, oli luontevaa suunnitella haastattelu yhdeksi aineistonkeruumenetelmäksi.

3.3 Opinnäytetyön aikataulu

Alustavasti suunnittelimme toteuttavamme aineistonkeruuta kyselylomakkeella myöhempää ryhmähaastattelutilannetta varten. Kyselyn toteutuksen suunnittelimme tammikuulle 2014, jota seuraisi ryhmähaastattelu keväällä. Alun perin tutkimusaineistonkeruun pääpaino oli nimenomaan ryhmähaastattelun varassa. Aineistonkeruun toteutus jäi vielä mietityttämään meitä ja juteltuamme ohjaavan opettajan kanssa päädyimme muuttamaan suunnitelmia. Päätimme toteuttaa aineistonkeruun siten, että pääpainopiste on kyselyllä, joka toteutettiin ryhmähaastattelun jälkeen. Tähän valintaan vaikutti myös se, että pystyimme toteamaan tekemämme kyselyn hyväksi ryhmässä sekä joiltakin osin muokkailemaan sitä ennen kyselyn toimittamista suuremmalle kohderyhmälle vastattavaksi. Kyselyn toteutimme kesä-elokuun 2014 aikana.

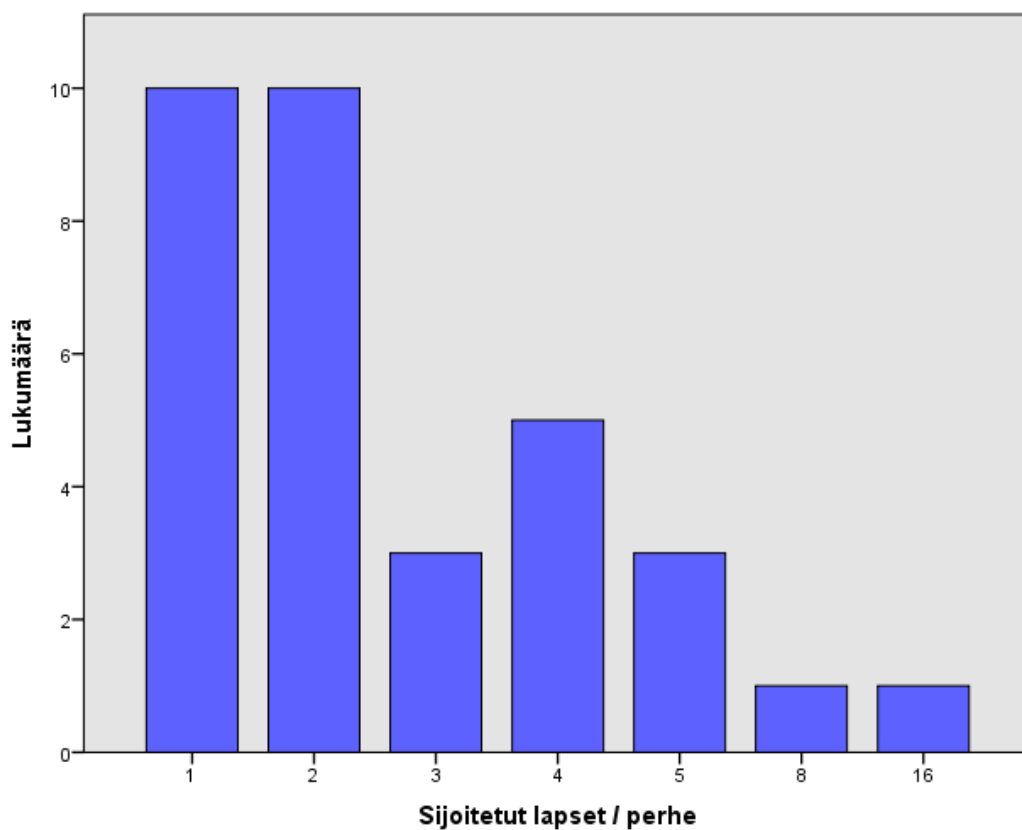
4 Kyselyn tulokset

Kyselyyn vastasi kaikkiaan 33 sijaisisää Espoon, Helsingin ja Keravan kaupungeista. Vastaajat olivat iältään 37-69 vuotta vanhoja, yli puolen vastaajista sijoittuessa 48-59 vuoden ikähaitarille.

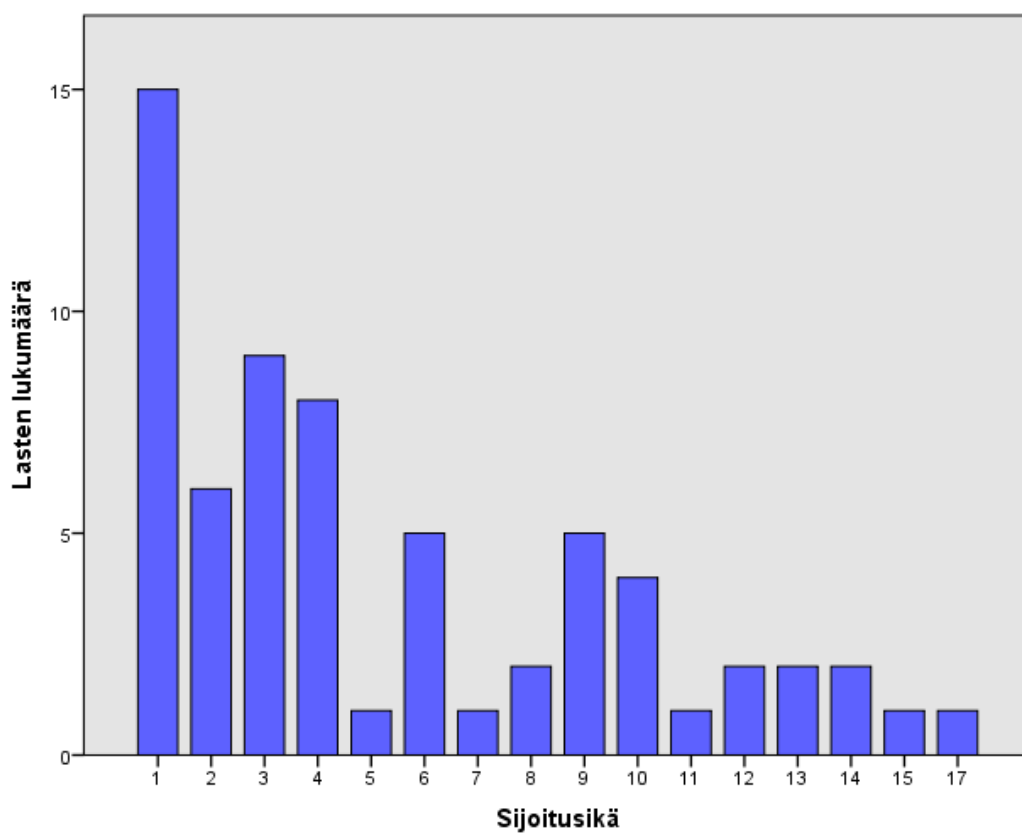

Kuvio 1: Vastaajien luokiteltu ikä

Vastaajien perheistä noin 60 %:ssa oli sijoitettujen lasten lukumäärä 1-2 ja noin 30 %:ssa neljä tai sitä enemmän. Valtaosa sijoitetuista lapsista oli tullut vastaajien perheisiin hyvin nuorina ja noin 59 % lapsista oli sijoituksen aikaan 1-4 vuotta vanhoja. Yli kymmenen vuoden ikäisinä sijoitettuja lapsia oli vastaajaperheissä ainoastaan vajaa 14 %.

Kuvio 2: Sijoitetut lapset perhettä kohden

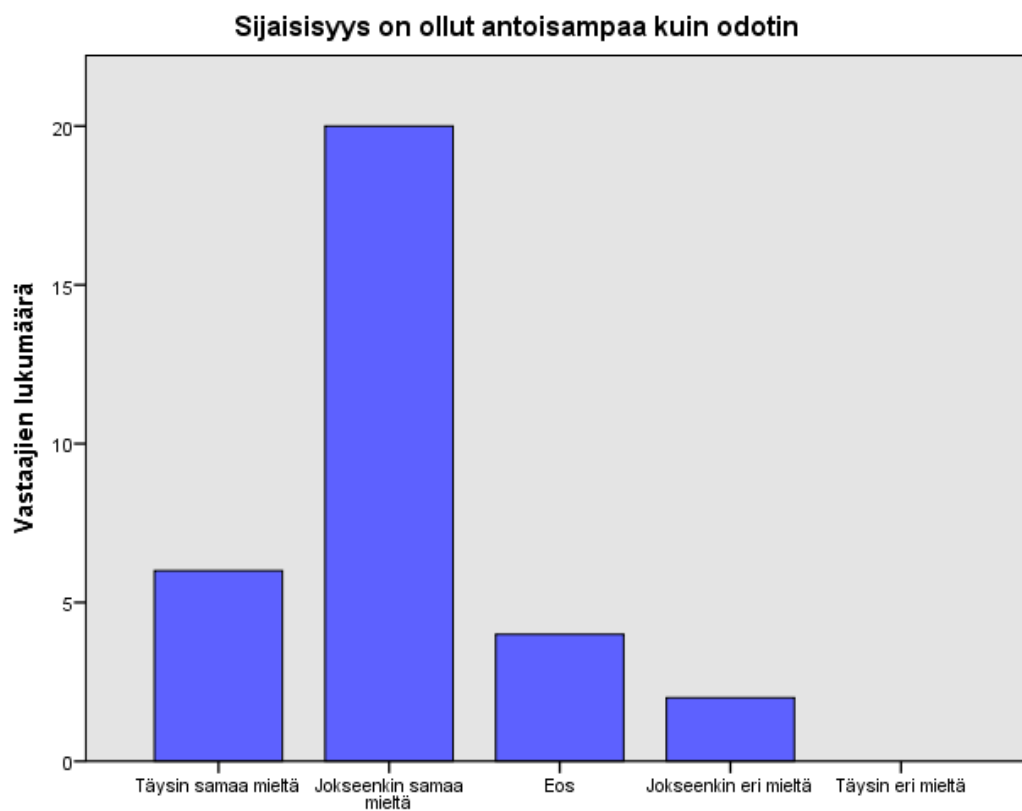
Kuvio 3: Lasten sijoitusiät

Vastaajien keskuudessa ajatus sijaisperheeksi ryhtymisestä oli ollut vanhempien yhteinen. Tästä väittämästä täysin samaa mieltä oli 64 % vastaajista ja loputkin 36 % jokseenkin samaa mieltä.

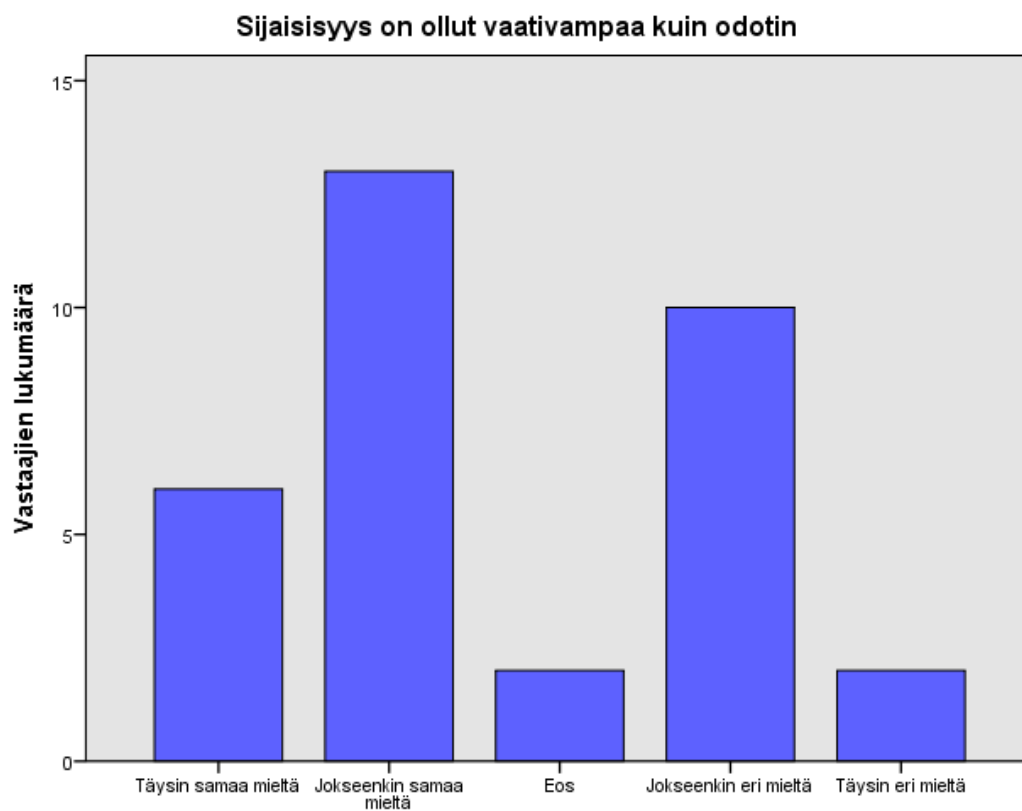
Kuvio 4: Ajatus sijaisperheeksi ryhtymisestä oli vanhempien yhteinen

Iso osa vastaajista (81 %) oli sitä mieltä, että sijaisisyys on ollut antoisampaa kuin oli etukäteen odottanut.

Kuvio 5: Sijaisisyys on ollut antoisampaa kuin odotin

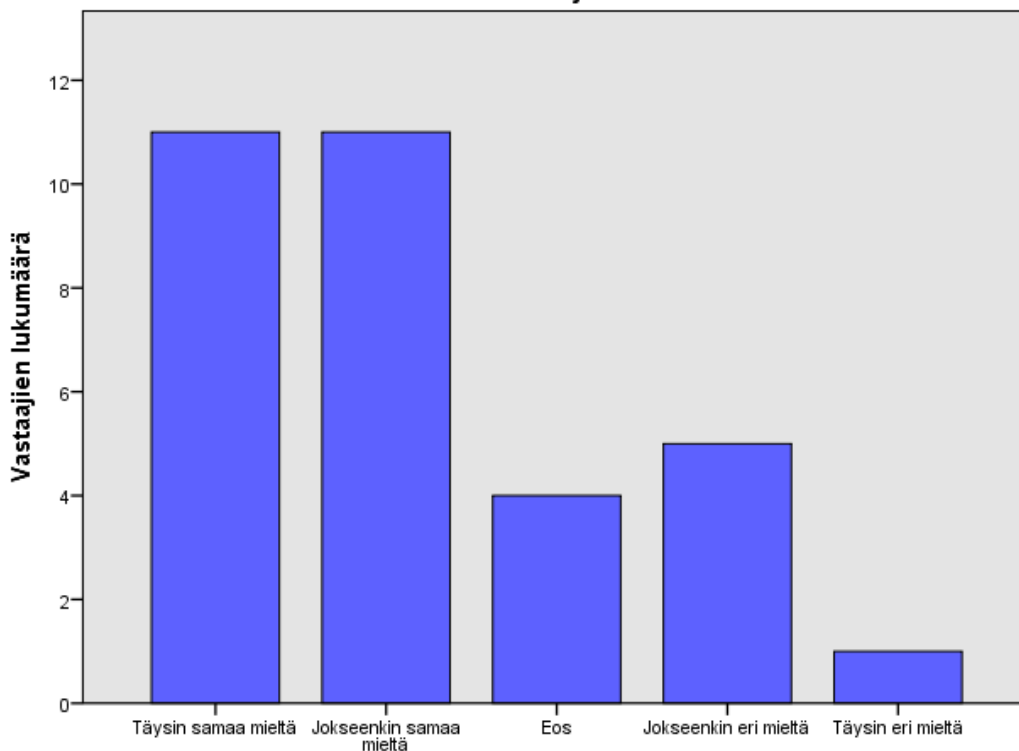
Sijaisisyyden oli puolestaan kokenut odotuksiinsa nähden vaativampana lähes 58 % vastaajista. Toisaalta 36 % vastaajista oli kyseisestä väitteestä eri mieltä.

Kuvio 6: Sijaisisyys on ollut vaativampaa kuin odotin

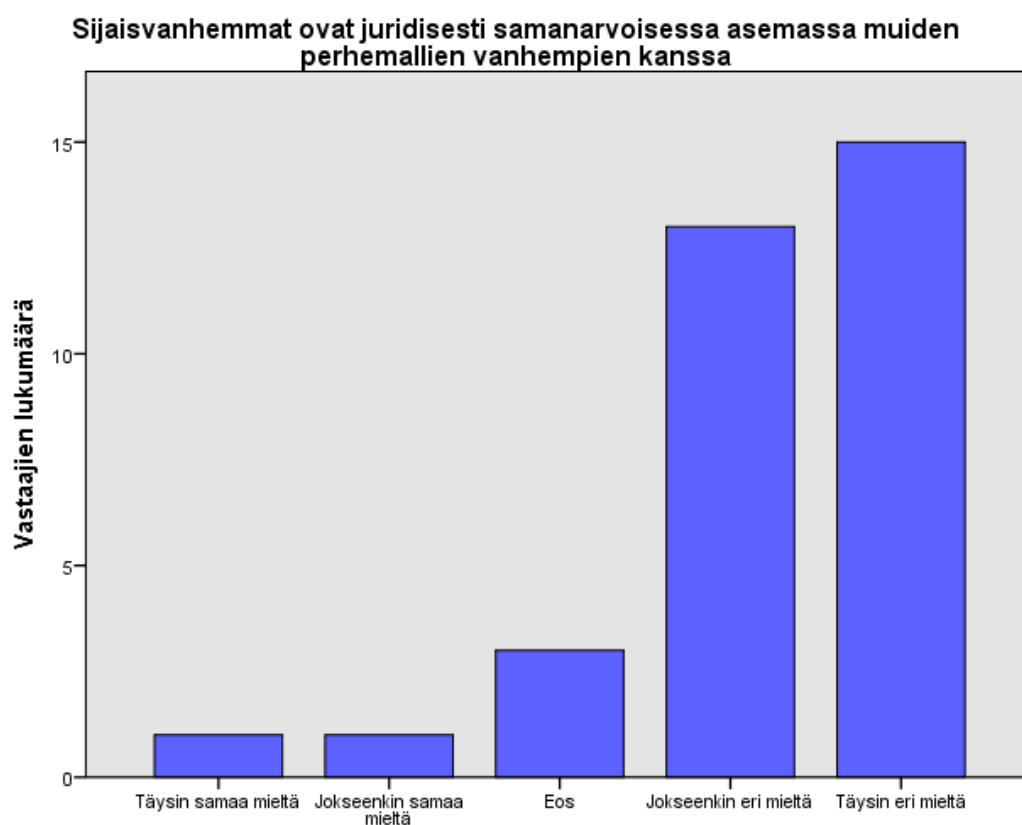
Varsin suuri osa vastaajista (69 %) oli mieltä että, sijaisperheen kanssa asioivat tahot ottavat tasaveroisesti huomioon sijaisisän ja -äidin näkökulmat. Huomattavan moni vastaaja (19 %) koki kuitenkin, ettei tasavertaisuus ole aina toteutunut.

Sijaisisän ja -äidin näkökulmat otetaan tasavertaisesti huomioon sijaisperheen kanssa asioivien tahojen toimesta

Kuvio 7: Sijaisisän ja -äidin näkökulmat otetaan tasavertaisesti huomioon sijaisperheen kanssa asioivien tahojen toimesta

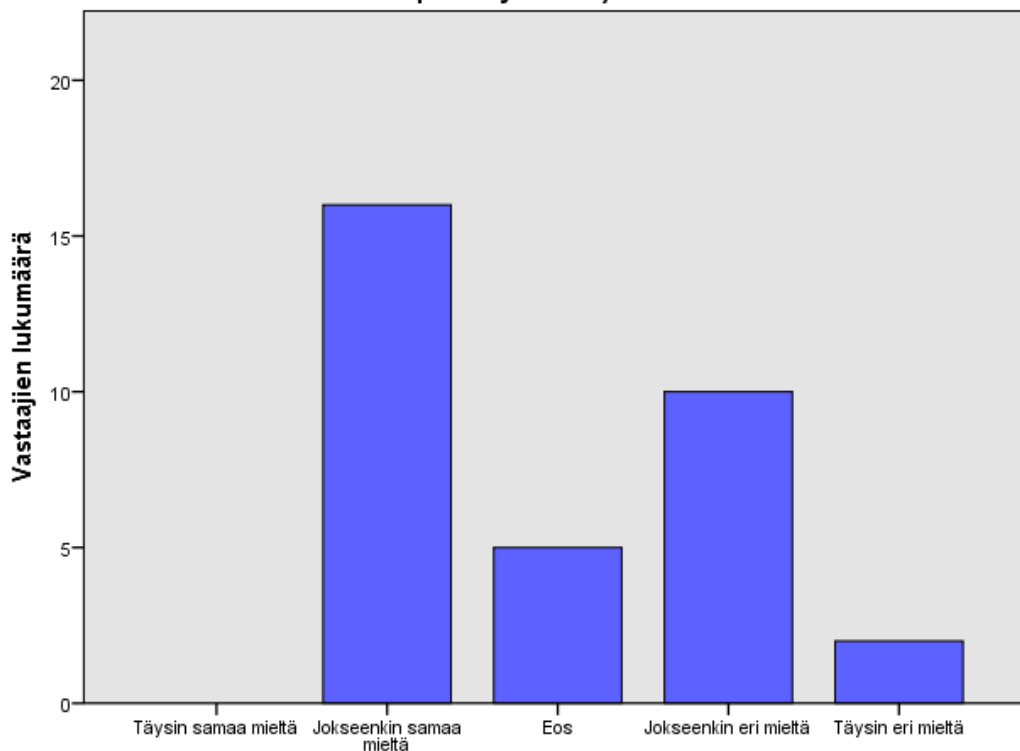
Jos edelliseen väittämään saadut vastaukset jakoivat vastaajia, oli vastaajilla varsin yhtenäiset näkemykset sijaisvanhempien juridisesta samanarvoisuudesta muihin perhemalleihin nähden. Peräti 85 % vastaajista koki, etteivät sijaisvanhemmat ole samanarvoisessa asemassa kuin muiden perhemallien vanhempien kanssa. Ainoastaan 6 % vastaajista koki sijaisvanhempien olevan lähestulkoon samanarvoisessa asemassa muihin vanhempiin nähden.

Kuvio 8: Sijaisvanhemmat ovat juridisesti samanarvoisessa asemassa muiden perhemallien vanhempien kanssa

Suuri osa vastaajista (48 %) oli sitä mieltä, että Suomen lainsäädäntö tarjoaa sijaisvanhemmuudelle riittävät sosiaaliset puitteet. Vastauksissa oli silti runsasta hajontaa, sillä peräti 36 % vastaajista oli sillä kannalla, että lain tarjoamat sosiaaliset puitteet eivät ole riittävät sijaisvanhemmuudelle. Suhteellisen suuri osa (15 %) vastasi kysymykseen, ettei osaa sanoa.

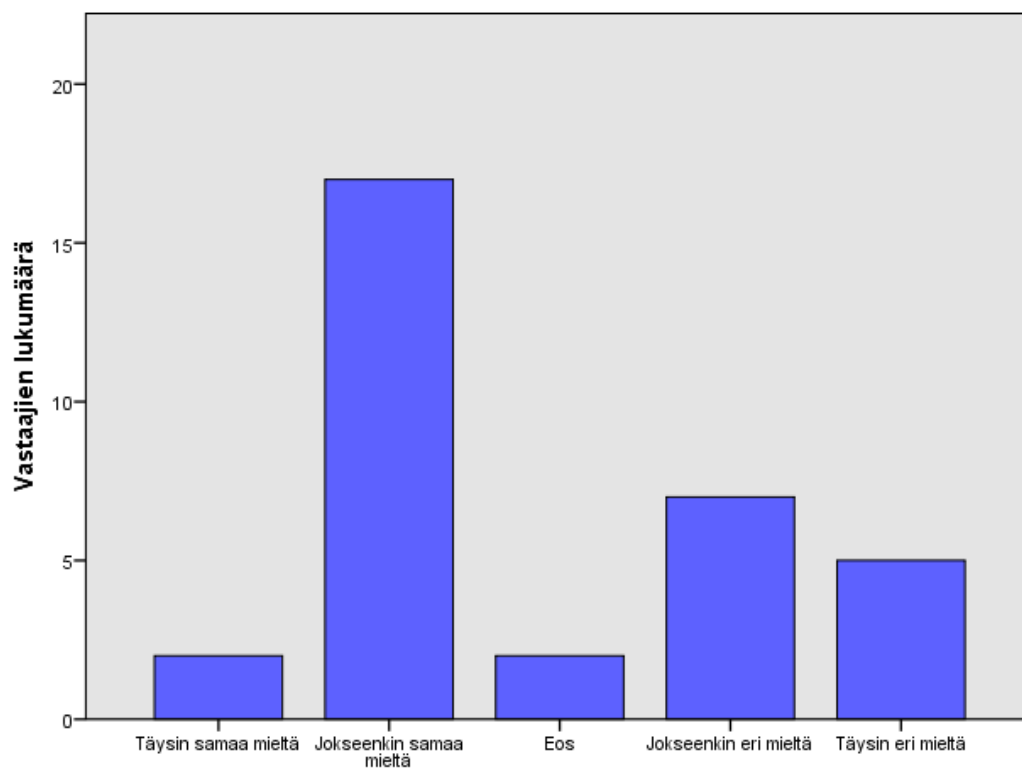
Lainsäädäntö tarjoaa sijaisvanhemmuudelle riittävät sosiaaliset puitteet (esim. perhetyön tuki)

Kuvio 9: Lainsäädäntö tarjoaa sijaisvanhemmuudelle riittävät sosiaaliset puitteet (esim. perhetyön tuki)

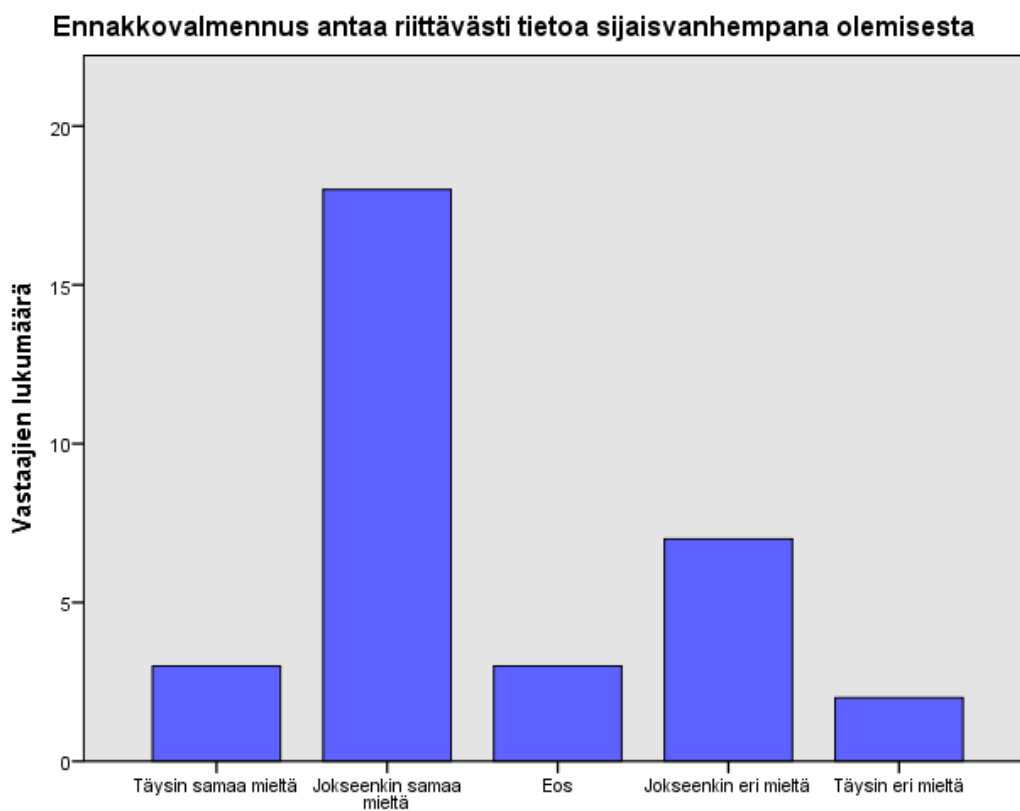
Kun kysyttiin vastaajien tyytyväisyyttä Suomen lainsäädännön tarjoamiin taloudellisiin puitteisiin suhteessa sijaisvanhemmuuteen, suurin osa vastaajista oli jossain määrin tyytyväisiä. Vastaajista 6 % oli täysin samaa mieltä siitä, että taloudelliset puitteet lain puolesta ovat riittävät, ja 51 % oli jokseenkin samaa mieltä. Sijaisista 36 % sen sijaan ajatteli, että lainsäädännön tarjoamat taloudelliset puitteet ovat riittämättömiä sijaisvanhemmuutta ajatellen, kun taas 6 % vastaajista ei osannut sanoa, mitä mieltä olivat. Kun tarkastelimme sosiaaliin puitteisiin tyytyväisyyden korrelaatiota siihen, montako lasta perheeseen on sijoitettu, huomasimme yhden selkeän eron; ne sijaisät, joiden perheessä oli vain yksi sijoitettu lapsi, olivat poikkeuksetta tyytymättömämpiä lainsäädännön tarjoamiin taloudellisiin puitteisiin kuin vastaajat, joiden perheissä on useampi sijoitettu lapsi.

Lainsäädäntö tarjoaa sijaisvanhemmuudelle riittävät taloudelliset puitteet

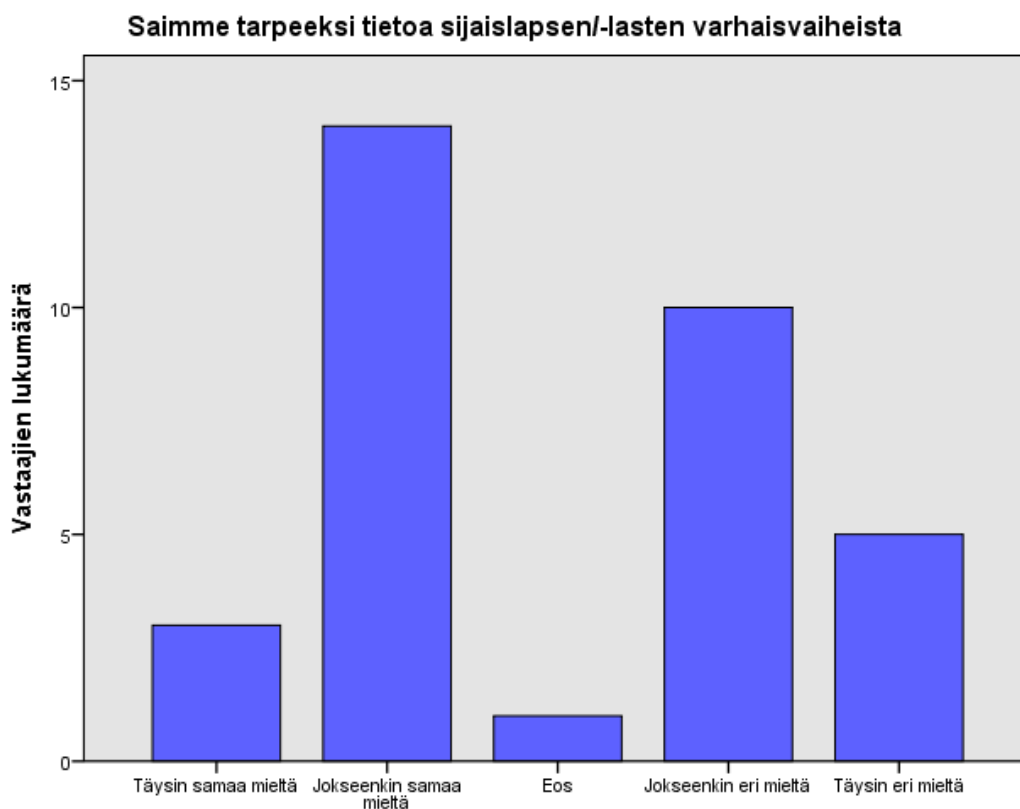

Kuvio 10: Lainsäädäntö tarjoaa sijaisvanhemmuudelle riittävät taloudelliset puitteet

Vastaajien parissa oltiin melko tyytyväisiä ennakoivalmennuksen riittävyteen. Vastaajista lähes 64 % koki saaneensa ennakoivalmennuksessa tarpeeksi tietoa sijaisvanhempana olemisesta, mutta kuitenkin 27 % kaipasi jossain määrin lisätietoja sijaisvanhemmuudesta.

Kuvio 11: Ennakkovalmennus antaa riittävästi tietoa sijaisvanhempana olemisesta

Kuvio 12: Saimme tarpeeksi tietoa sijaislapsen/-lasten varhaisvaiheista

Vähän yli puolet (52 %) vastanneista sijaisista koki saaneensa riittävästi tietoa perheeseensä sijoitetun lapsen tai sijoitettujen lasten varhaisvaiheista. Lähes yhtä moni vastaaja kuitenkin koki varhaisvaiheista saadut tiedot riittämättöminä.

4.1 Parasta sijaisyydessä

Kyselymme ensimmäisessä avoimessa kysymyksessä pyysimme sijaisiä kertomaan, mikä on heidän mielestään parasta sijaisyydessä. Kysymykseen vastattiin aktiivisesti vain kahden vastaajan jättäessä vastauskohdan täysin tyhjäksi. Annetut vastaukset eivät yllättäneet ja niistä oli varsin helposti eroteltavissa muutama pääteema. Noin viidesosa vastaajista (7 vastaajaa) ilmaisi sijaisyyden parhaaksi puoleksi lapsen kehityksen näkemisen, näistä kahden vastaajan korostaessa oman kasvatustyönsä näkemistä.

”Parasta on nähdä kuinka oma kasvatustyö näkyy pienen lapsen kehityksessä.
Oma panos ja malli lapsen kasvussa.”

Toiset seitsemän vastaajaa koki sijaisisyyden antoisimmaksi puoleksi isyyden tai vanhemmuuden itsessään. Edellisten lisäksi neljä vastaajaa arvosti sijaisisyydessä parhaaksi normaalia perhe-elämää ja yhdessä oloa lasten kanssa.

Vastanneista sijaisistista reilun kuudesosan (6 vastaajaa) vastaukset sijaisisyytensä parhaista puolista oli yhdistettävissä jotenkin auttamiseen. Muutamalle vastaajalle sijaisisyydessä parasta oli mahdollisuus auttaa lapsia kohti parempaa tulevaisuutta. Kolme vastaajaa piti sijaisisyydessä parhaana lapsen luottamuksen saavuttamista ja sitä, että lapsi alkaa tuntea olonsa kotoisaksi ja turvalliseksi.

”Mahdollisuus auttaa lapsia. Tarjota heille kokemuksia ja mahdollisuuksia joita heillä ei mahdollisesti muuten olisi.”

”Lapsen ja isän luottamuksen kehittyminen. Huomata kuinka lapsi alkaa luottamaan sijaisisään.”

Muutamissa hajavastauksissa parhaiksi puoliksi koettiin muun muassa lapsen sopivuus juuri kyseiseen perheeseen sekä mahdollisuus päästä kattavasti tutustumaan sosiaalihuollon toimintaan.

4.2 Isien aseman parantaminen

Seuraava avoin kysymyksemme käsitteli sijaisvanhemmista nimenomaan isien aseman parantamista. Vastaajista 60 %:lla oli jonkinlainen näkemys isien aseman parannustarpeista, mutta loput vastaajat jättivät kohtaan joko kokonaan vastaamatta tai eivät kokeneet erityisiä parannustarpeita. Kaikista 33 vastaajasta hieman alle viidesosa (6 vastaajaa) kaipasi tavalla tai toisella viranomaisilta tasa-arvoisempaa suhtautumista sijaisisiin, sijaisäiteihin verrattaessa.

”Jotkin tahot eivät ehkä luota sijaisisän ammattitaitoon”

”Kohdella heitä yhtä tasa-arvoisesti kuin sijaisäitejä (esim. palaverissa sos.työntekijät voisivat kohdentaa kysymykset molemmille ja kuulla molempia).”

Tasa-arvokysymys nousi esille myös vertaisryhmien ja sijaisvanhempien koulutuksissa ja kuusi vastaajaa kaipasi näihin parannusta. Näissä vastauksissa koulutukset ja vertaisryhmät koettiin naisille suunnatuiksi sekä kaivattiin erityisesti ja pelkästään isille suunnattuja tilaisuuksia.

Loput isien aseman parantamista koskevat vastaukset hajautuivat suuresti. Muutama sijaisissä kaipasi parannusta sijoitettuja lapsia koskevaan päätöksentekoon ajatuksella, että lapsen parhaaksi toimittaessa myös sijaisisien asema paranee. Muissa hajavastauksissa toivottiin enemmän tapaamisia muiden sijaisvanhempien kanssa, tapaamisia ennen lapsen sijoitusta, koulutusta haasteellisten lasten kanssa työskentelyyn sekä yhtedenpidon tukemista myös sijoituksen päätyttyä. Yhdessä vastauksessa otettiin kantaa taloudellisiin asioihin ja toivottiin samaa rahallista korvausta vanhemman kotiin jäämisestä kuin adoptiossakin.

4.3 Järjestöjen rooli

Avoimista kysymyksistä vähiten vastauksia keräsi kysymys, jossa kysyttiin, mitä vastaajat toivoisivat järjestöjen tekevän sijaisisien aseman parantamiseksi. Kysymykseen esitti jonkinlaisen parannusehdotuksensa vain vajaa kolmasosa vastaajista (10 vastaajaa). Loput vastaajista eivät osanneet vastata kysymykseen, viittasivat edellisen kysymyksen vastaukseensa tai eivät nähneet tarvetta parannuksille.

Vastaajien järjestöiltä toivoma tuki keskittyi ehkä hieman yllättäen taloudellisiin kysymyksiin, joihin liittyviä parannustoiveita oli reilulla kymmenesosalla vastaajia (4 vastaajaa). Vastauksista ei suoranaisesti käynyt ilmi, odottivatko vastaajat järjestöiltä taloudellisia tukia vai pelkästään sitä, että järjestöt ajaisivat talouteen liittyviä asioita. Joka tapauksessa parannustoi-veiksi päätyivät sijaisperheen taloudelliset tuet ylipäättään, edunvalvonta ja yhtenevät palkkiot. Lisäksi koulutuksia toivottiin kohtuuhintaisiksi, koska kunnat eivät niitä maksa. Epäkohdaksi koettiin myös työttömyysturva:

”Sijaisvanhemmat eivät voi kuulua mihinkään työttömyyskassaan, mikäli työskentelevät ainoastaan kotona lapsia hoitaen. Työttömyysturvaa parannettava.”

Yksi vastaaja toivoi järjestöiltä isäryhmien vetäjien kouluttamista ja toinen erillisiä isäryhmiä. Muutamassa vastauksessa vaadittiin sosiaalitoimelta suurempaa vastuuta muun muassa käytännön ongelmien tunnistamisessa. Sosiaalityöntekijöiltä toivottiin myös parempaa tietoutta siitä, mitä sijaisperheiden tekemä työ oikeasti on. Lisäksi hajavastauksista yhdessä tuotiin esille sijaisvanhempien väsyminen erityislasten kanssa työskennellessä sekä tarve lepo-mahdollisuuksiin.

4.4 Näkemyksiä vertaistuen kehittämisestä

Vertaistuesta kysimme sijaisisiltä, kuinka he toivoisivat heille suunnattuja vertaistukimuotoja kehitettävän. Koko vastaajamäärästä kehitysehdotuksia oli 60 prosentilla, loput kyselyyn osallistujat eivät kohtaan vastanneet tai eivät kaivanneet vertaistuen kehitystä. Sijaisisistä

neljäosan vastauksissa mainittiin kyllä vertaistuesta, mutta näissä vastauksissa konkreettiset ehdotukset tuen kehittämiseksi olivat varsin vähissä. Yhdessä vastauksessa ehdotettiin kuitenkin sijaisille ja sijaisyyttä harkitseville omaa netissä toimivaa miespiiriä, joka voisi aika ajoin muutenkin kokoontua. Toisessa vastauksessa toivottiin puolestaan enemmän vertaistukiryhmiä, koska nykyiset ovat usein täynnä.

Vastaajista 15 % toivoisi vertaistukea kehitettävän yksittäisinä tai lyhytkestoisina tapahtumina. Vastaajien toiveena olivat etenkin sijaisille järjestettävät koulutuspäivät, mutta myös muut luentotilaisuudet, viikonloppukurssit ja virkistytymispäivät. Joissakin vastauksissa oli ideointi vertaistuen kehittämisestä viety jopa huomattavan pitkälle:

”Lupa käyttää rahaa toimintaan vaikkapa sijaisien reissu Normandian maihinnousun historiallisille paikoille - vaikka poikien kanssa”

Reilu 10 % vastaajista toivoi leiri- tai kerho-muotoisia tapahtumia, joihin osallistuisivat sijaislapset lapsineen. Yhtenä ehdotuksena oli muodostaa sijaisperheistä toisiaan tukevia pareja. Vajaa 10 % vastaajista kehittäisi vertaistukea paremmalla tiedottamisella, tuen aikaisemmalla tarjoamisella tai henkilökohtaisemmalla mainonnalla.

4.5 Lainsäädäntö sijaisvanhemmuuden näkökulmasta

Kyselyssämme olimme kiinnostuneita sijaisperheitä mahdollisesti koskevista lainsäädännöllisistä epäkohdista tiedustellessamme vastaajilta, mitä lainsäädännöllisiä muutoksia he kaipaisivat sijaisvanhemmuutensa tueksi. Kysymykseen vastanneista noin kolmannes tavalla tai toisella ilmaisi toiveensa siitä, että sijaisvanhemmille taattaisiin enemmän oikeutta päättämään lapsen asioista. Esimerkiksi passinhankintaan tai koulunkäyntiin liittyvistä asioista sijaisvanhemmat toivoisivat voivansa päättää. Joistain vastauksista kävi myös ilmi, että biologisilta vanhemmilta voisi tietyissä tapauksissa viedä päätäntävaltaa pois ristiriitatilanteiden välttämiseksi.

”Sijaisvanhempien juridisten oikeuksien laajentamista suhteessa lasta koskevaan päätöksentekoon, varsinkin silloin kun lapsella ei ole säännöllistä yhteyttä biologisiin vanhempiin.”

”Lisää päätösvaltaa lasten asioista sijaisvanhemmille. Esim. kouluvalinnat.”

”Päätäntävaltaa enemmän. Biologisilta voisi viedä oikeuksia enemmän pois, jos tilanne on alunalkaen toivoton, ettei tarvitsisi selvissä asioissa kysellä lupaa esim. pankissa tilin avaus tai joku lääkityslupa.”

Kaksi vastaajaa oli selkeästi sitä mieltä, että lainsäädännöllistä muutosta ei sijaisvanhemmuuden tueksi tarvita ollenkaan. Joissain vastauksissa nousi selkeästi esille myös tyytymättömyys sosiaalitoimen ylivaltaan sijaishuollon purkua harkittaessa. Vastaajien mukaan sijaisvanhempi on lapsen hyvinvointia arvioitaessa "paras asiantuntija" ja hänet on näin ollen otettava huomioon tehtäessä päätöstä sijaishuollon purusta. Toisaalta sosiaalitoimen aiempaa toimintaa esimerkiksi huostaanotoissa tulisi tukea. Eräs vastaaja oli myös kritisoinut sosiaalitoimen resurssuja; viranomaiset eivät ehdi hoitaa asiakkuuksia, koska asiakkaita on niin paljon työntekijää kohden. Myös sosiaalityöntekijän jatkuvasta vaihtuvuudesta oltiin tyytymättömiä. Pari vastaajaa koki myös, että sijaislasten pomputtelu laitoksesta tai perheestä toiseen olisi saatava loppumaan. Myös suomalaisen mallin mukainen ajatus siitä, että lapsi pyritään lähtökohteisesti aina palauttamaan biologiseen perheeseensä, herätti yhdessä vastaajassa vastustusta.

“Vähän enemmän oikeutta puuttua tilanteeseen sijaishuollon purkua harkittaessa. Käytännössä sijaisvanhempi on paras asiantuntija lapsen hyvinvointia arvioitaessa.”

“Kokemuksesta voin sanoa että amerikkalainen malli, jossa pyrkimys lapsen palauttamiseen syntymävanhempien perheeseen on ehdollinen ja selkeästi rajattu, on aivan varmasti parempi kuin maamme lainsäädäntö tällä kohdin.”

Huomattava osuus vastaajista vetosi myös taloudelliseen apuun sijaisvanhemmuuden tueksi. Vastauksista nousi esille tyytymättömyys siihen, että perheiden saama taloudellinen tuki vaihtelee kohtalaisen suuresti kuntien välillä. Vastaajan toive oli, että tuen tulisi olla sama kaikille. Myös yksinhuoltajasijaisvanhemmat kokivat vääryyttä, sillä taloudellinen tuki, kun ei ole toista osapuolta auttamassa taloudellisesti, ei ole riittävä. Vastauksista nousivat esille myös työelämään liittyvät ehdotukset; esimerkiksi vapaiden järjestäminen työnantajan puolesta ja työttömyysturva.

“Jokaiseen kuntaan samansuuruiset perheiden tuet. Nyt kuntien välillä on ISO-JA eroja korvausten suhteen vaikka työ on samaa.”

“Yh-sijaisvanhemmille korotettu palkkio, uskonpa ettei meitä Suomessa montaa ole. Joten meidän perheessä joudumme pärjäämään puolet pienemmillä tuloilla kuin muut (ei ole toista aikuista auttamassa taloudellisesti), emme saa edes asumistukea kun palkkiot lasketaan tuloiksi :)”

4.6 Kokemuksia biologisten vanhempien osallistumisesta sijaislapsen elämään

Avoimista kysymyksistämme viimeisessä kysymme, mitä mieltä vastaajat ovat perheessään olevan sijoitetun lapsen biologisten vanhempien osallistumisesta tai osallistumattomuudesta lapsen elämään, ja mitkä ovat tämän hyödyt ja haitat. Tässä kysymyksessä vastausten kirjo oli hyvin runsasta ja vastauksista oli melko hankalaa saada selkeää jakoa, sillä vastaajilla oli hyvin erilaisia näkemyksiä ja kokemuksia siitä, miten biologiset vanhemmat vaikuttivat sijaislapsen elämään. Muutama yleistys vastauksista on kuitenkin tehtävissä.

Useimmilla kysymykseen vastanneista oli yksi selkeä näkemys suhteesta lapsen biologisiin vanhempiin. Yhteys biologisiin vanhempiin koettiin sikäli tärkeäksi, että on lapsen edun mukaista tuntea omat juurensa ja toisaalta niiden avulla ymmärtää omaa kahden perheen elämänsä mahdollisesti paremmin. Vastauksista kävi ilmi, että pienikin yhteydenpito biologisiin vanhempiin on arvokasta. Monelta taholta toivotaankin biologisilta vanhemmilta enemmän aktiivisuutta lapsen suuntaan. Eräs vastaaja oli kirjoittanut, että mitä aiemmin lasten kanssa käsitellään perhetilannetta ja sijoitukseen liittyviä asioita, sitä nopeammin siitä tulee arkipäivää ja osa normaalia elämää. Monessa vastauksessa tuli esiin, että vaikka juurien tunteminen on lapselle tärkeää, yhteydenpito biologisiin vanhempiin riippuu aina siitä, millainen elämäntilanne biologisilla vanhemmilla on ja miten he suhtautuvat oman lapsensa sijoittamiseen oman vanhemmuutensa ulkopuolelle ja lapsen kasvattamisen ulkoistamiseen. Kuitenkin kysymykseen vastanneet sijaisäidit ovat pääasiassa sitä mieltä, että yhteydenpitoon kannustaminen on tärkeää, vaikka joskus haastavaa. Muutamasta vastauksesta voi päätellä, että yhteys biologisiin vanhempiin on jäänyt vähälle heidän yhteistyöhaluttomuutensa takia.

“Kyllä lapsen täytyy tuntea vanhempansa sekä juurensa. Lapsi kaipaa äitiään... Lapsen oireilu ennen ja jälkeen käynnin (haitta).”

“Hyödyt: lapsen pitää tietää omat juurensa, pienikin yhteydenpito arvokasta.”

“Mitä aiemmin lasten kanssa näitä asioita käsitellään, sitä paremmin heille tulee ymmärtämys tilanteestaan johtuvista syistä.”

Vastauksista voi päätellä, että molemminpuolinen hyväksyntä vanhempien taholta on tärkeää; se, että sijaisvanhemmat hyväksyvät biologiset vanhemmat lapsen alkuperäisinä vanhempina, mutta myös se, että biologiset vanhemmat hyväksyvät lapsensa edun mukaisuuden ja näin ollen sijaisvanhempien aseman lapsen elämässä. Jos yhteistyö toimii ja kunnioitus on molemminpuolista, yhteinen työ lapsen edun eteen voi olla hyvinkin hedelmällistä ja antoisaa. Toisaalta monesta vastauksesta käy ilmi, että jos biologiset vanhemmat vetävät lasta eri suuntaan kuin sijaisvanhemmat, lapsi oireilee sijaiskodissaan. Useassa vastauksessa onkin todettu,

että viikonloppulomien tai muuten biologisten vanhempien tapaamisten jälkeen sijaishoidissa joudutaan aloittamaan alusta, koska lapsi on taantunut biologisten vanhempien luona. Vastauksista voi päätellä, että biologiset vanhemmat saattavat ajaa omaa etuaan lapsi välineenään. Kyseessä voi olla myös jonkinlainen valtataistelu vanhemmuudesta. Eräässä vastauksessa kerrotaan yhteydenpidon haitaksi se, että biologiset vanhemmat mustamaalaavat sijaisperhettä. Haitaksi on koettu myös lapsen pettymys siitä, kun hän ymmärtää että biologisten vanhempien resurssit ja voimavarat eivät riitä huolehtimaan lapsesta kokonaisvaltaisesti. Tällöin myös sijaisvanhemman rooli jää kaksijakoiseksi; toisaalta pitäisi kannustaa tutustumaan biologisiin juuriinsa, mutta jatkuva pettymysten suma ei ole sijaislasta ajatellen oikein.

“Silloin kun biovanhemmat eivät hyväksy sijoitusta on vanhempien tapaaminen hankalaa.”

“Hyötyä ja haittaa. Jos biologinen vanhempi tukee lapsen olemista sijaisperheessä on paljon hyötyä lapselle itselleen. Jos biologinen vanhempi vetää toiseen suuntaan, lapsi oireilee paljon. Yhteistyöhön kuitenkin pyrittävä mikäli mahdollista ja yhteistyö voi olla hyvinkin hedelmällistä ja antoisaa.”

“Monesti tuntuu että biovanhemmat korjaa ns. kermat päältä ja meille sijaisvanhemmille jää se kasvatuksellinen ns. paska osuus. Eli ei kuria lomilla ja kotona taas haetaan sitä paikkaa perheyhteisössä.”

“Haitat: perheemme mustamaalaaminen.”

Biologisten vanhempien toimivasta yhteydenpidosta on koettu olevan hyötyäkin, vaikka joissain tapauksissa se onkin hankalaa. Yhdessä vastauksessa mainittiin hyödyksi sekin, että lapsen ollessa biologisilla vanhemmillaan tällöin sijaisvanhemmat saavat ansaitsemansa lepohetken. Myös silloin, kun vanhemmat ajattelevat lapsen etua ja suhde sijaisvanhempiin toimii, yhteistyön katsotaan olevan hedelmällistä. Eräs vastaaja nostaa esiin myös tärkeän seikan; sijaisperheen tehtävä ei ole huolehtia sijaislapsen vanhemmista, vaan lapsesta itsestään.

”Jos puhalletaan yhteen hiileen, niin se on lapselle erittäin tärkeätä ja kuuluu työn kuvaan.”

“Alku aina hankalaa, lopussa kiitos seisoo. Tällä hetkellä yhteistyö sujuu ja siitä on lapselle hyötyä. Alussa asialle pitäisi antaa aikaa eivätkä tarkoin määrätyt tapaamisajat hyödytä ketään.”

“Hyödyt: saan hengähdystaukoa ja aikaa itselle, ku on äidin luona.”

“Meidän tapauksessa toiseen vanhempaan pystyi luottamaan ja toiseen ei pysynyt. Harkittava tapauskohtaisesti ja lapsen etu huomioiden. Biologiset vanhemmat eivät saa rajoittaa liikaa. Sijaisperheen tarkoitus on huolehtia lapsesta ei hänen vanhemmistaan. Sosiaaliviranomaisten asenteet vanhempia kohtaan eivät aina tunnu perustuvan todellisiin kokemuksiin vanhempien kyvyistä.”

Melko monessa vastauksessa oli havaittavissa jonkin asteen tyytymättömyys biologisten vanhempien vaikutuksesta sijaislapsen. Joko biologiset vanhemmat antoivat liikaa vapauksia ja liian vähän rajoja - kenties taistellakseen vallasta sijaisvanhempien kanssa, tai rajoittamalla sekoittivat lapsen pään. Tämä tuntui useassa perheessä vaikuttavan lapsen arkeen sijaiskodissa biologisten vanhempiensa luona vierailujen jälkeen.

5 Johtopäätökset

Tässä luvussa käsittelemme opinnäytetyöstämme saamiamme tuloksia ja niistä tehtävissä olevia johtopäätöksiä. Olemme jakaneet luvun kahteen alaotsikkoon opinnäytetyössämme käyttämiemme tutkimuskysymysten perusteella.

5.1 Sijaisisien kokemukset arvostuksesta heidän rooliaan kohtaan

Kartoitusten tulosten perusteella voidaan päätellä, että sijaisiset eivät ole täysin tyytyväisiä asemaansa sijaisisinä. On vallan hälyttävää, että lähes 20 % eli viides kyselyymme vastanneista sijaisisistä koki, ettei sijaisisien sana paina sijaisvanhempien kanssa asioivien tahojen silmissä tasavertaisesti sijaisäitien sanan kanssa. Lisäksi avointen kysymysten vastauksissa oli havaittavissa, että kehittämisen aihetta olisi juuri sosiaalityöntekijöiden suhtautumisessa sijaisisiin tasavertaisina suhteessa sijaisäiteihin. Vastauksista kävi ilmi, että esimerkiksi sijaishuoltoon liittyvissä palavereissa sosiaalityöntekijöiden kiinnostus kohdistuu usein nimenomaan sijaisäidin mielipiteisiin ja kokemuksiin. Erään vastaajan mieleistä sijaisisien ammattitaitoon ei välttämättä yksinkertaisesti luoteta tarpeeksi, koska sijaisvanhemmuus ehkä nähdään enemmän äidin omana juttuna, jossa sijaisisä ikään kuin roikkuu mukana. Tämä juontanee juurensa siihen perinteiseen ajatteluun, jossa äitiä pidetään kodin ylläpitäjänä ja hoitajana ja isää taloudellisen turvan takaajana. Kyselyn vastauksista voi myös päätellä, että moni sijaisisä on tyytymätön siihen tapaan, jolla sijaislasta tai -lapsia koskevaa tietoa annetaan nimenomaan sijaisäidille sijaisisän jäädessä tiedosta jopa paitsi. Tämä koskee paitsi sosiaalitoimen työntekijöitä, myös esimerkiksi lapsen päivähoitoa, koulutusta tai terveydenhuoltoa hoitavia toimijoita.

Kyselyn tuloksista on havaittavissa, että sijaisisät kokevat olonsa orvoksi sijaisvanhempina, kun usein sijaisvanhemmuutta käsittelevää toimintaa on järjestetty pääosin äideille, ei sijaisille.

Toisaalta kartoituksen tuloksista on pääteltävissä myös tyytyväisyyttä omaan asemaan sijaisinä. Jokunen sijaisisä oli lähestynyt asiaa realistisesti ja siltä kantilta, että nykyisellä lainsäädännöllä jommankumman sijaisvanhemman on yksinkertaisesti käytävä kodin ulkopuolella töissä, jotta perheen elättäminen ja talouden ylläpitäminen onnistuu. Usein se on isä, sillä monesti perheenisällä on jossain määrin vakituisempi työpaikka, suurempi palkka tai paremmat mahdollisuudet edetä urallaan. Monessa perheessä koetaan myös luontevaksi perinteinen perhemalli, jossa äiti on enemmän lasten kanssa kuin isä. Vastauksissa oli myös kommentteja siihen suuntaan, ettei sijaisisien asema ole sen huonompi kuin sijaisäitienkään.

Kyselyn tulosten perusteella sijaisisät vaikuttavat perin tyytyväisiltä siihen, miten vanhempien välinen tasa-arvo perheessä toteutuu. Tämä oli pääteltävissä muun muassa siitä, että päätös sijaisvanhemmaksi ryhtymisestä oli yhteinen suurimman osan vastanneista mielestä.

Sijaisisien kokemuksista omasta asemastaan ja sen tasavertaisuudesta suhteessa sijaisäitiin voi tehdä tämän kartoituksen perusteella myös sen huomion, että perheitä on erilaisia. Myös isiä ja äitejä, sosiaalityöntekijöitä ja lapsia on erilaisia. Toiset sijaisisät eivät koe suureksi epätasa-arvoksi sitä, että he joutuvat käymään kodin ulkopuolella töissä äidin ollessa kotona sijaislapsen kanssa. Voidaan myös päätellä, että jokaista sijaisisää ei häiritse se, että sijaislapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai sijaislapsen koulun opettaja ei ole yhteydessä sijaisisään lasta koskevista asioista. Tähän voi olla useita eri syitä, mutta loogisesti ajateltuna voi olla niin, että sijaisäiti on itse esimerkiksi ollut sijaislapsensa vanhempainilloissa sijaisisän ollessa töissä. Toiset sijaisisät kokevat tämän epäoikeudenmukaisuutena ja tahtoisivat itse saada enemmän tietoa sijaislapsensa liittyvistä asioista myös sosiaalitoimelta.

5.2 Mietteitä ja ehdotuksia sijaisisien aseman parantamiseksi

Kyselyyn vastanneiden sijaisisien kertoman perusteella voidaan päätellä, että sijaisisien asema paranisi, mikäli heitä pidettäisiin keskustelutilanteessa tasa-arvoisina sijaisäiteihin nähden. Moni vastaaja ehdotti avoimissa kysymyksissä myös sitä, että pelkästään sijaisisiä varten tulisi järjestää toimintaa. Useassa vastauksessa kävi ilmi, että isät kaipaisivat pelkästään sijaisille järjestettäviä kerhoja tai tapaamisia – sellaisia kuin sijaisäideillekin järjestetään. Vastausten perusteella tällaista toimintaa voisi järjestää esimerkiksi vapaaehtoisten tai järjestöjen voimin. Oli myös havaittavissa, että joidenkin vastaajien mukaan pallo tässä asiassa on sijaisisillä itsellään; myös sijaisisien oma-aloitteisuus voisi käynnistää tärkeitä vertaistuki-toiminnan muotoja. Eräästä vastauksesta oli pääteltävissä, että koska sosiaalityöntekijöiden

ammattikunta on kovin naispainotteista, sosiaalityöntekijät helposti järjestävät naisille painottuvaa toimintaa sen kummemmin sitä ajattelematta. Myös miestyöntekijöiden lisäys sosiaalitoimen työntekijöihin olisi hyvä lisä sijaisisyyden tukemisen ja vahvistamisen kannalta.

Kun katsastellaan opinnäytetyömme kyselyn tuloksia, voidaan nostaa yksi kohta sijaisisien toiminnan kehittämiseksi: sosiaalityöntekijöiden työskentely ja koulutus sijaishuollossa. Vastauksista tuli ilmi, että tärkeä sijaisisyyden tukemisen muoto olisi sosiaalityöntekijöiden syvempi tietämys sijaisvanhemmuudesta ja -isyydestä käytännössä. Sosiaalityöntekijän toimenkuva on usein niin toimistopainotteinen, että käytännössä sijaishuollon kenttätöön laatu ja sisältö jäävät hämärän peittoon. Jos sosiaalitoimessa tiedettäisiin paremmin työn keskeinen sisältö sekä ongelmakohdat, myös sijaisvanhempia olisi helpompi tukea. Myös sijaisvanhemmiksi aikoville järjestettävä informaatio kaipaisi runsaasti parannusta; sijaisvanhemmuutta tulisi enemmän mainostaa, mutta sijaisvanhemmuuden ongelmia ja todellisuutta olisi tuotava selkeämmin esille niille, jotka aikovat lähteä sijaisvanhemmiksi.

Kartoituksen tuloksien perusteella esille tuli myös muutamia sellaisia tekijöitä, joita sijaisisien mielestä tulisi parantaa, jotta sijaisvanhemmuutta, sekä sijaisisiä että -äitejä, voitaisiin tukea. Peräti 85 % kyselyyn vastanneista oli jokseenkin sitä mieltä, että sijaisvanhemmat eivät ole tasa-arvoisessa asemassa muiden perhemallien vanhempiin nähden. Asiassa on selkeästi epäkohtia, jotka muodostavat sijaisvanhemmuudelle epäoikeudenmukaisen asetelman yhteiskunnallisesti. Kyselyn tuloksissa mainittiin useaan kertaan, että esimerkiksi sijaisvanhemman oikeudet saada tietoa lapsen asioista ovat puutteelliset. Niin ikään juridiikka esimerkiksi lasta koskevan byrokratian hoitamiseen syrjii sijaisvanhempia. Myös niissä tilanteissa, joissa tehdään päätöksiä sijoitettujen lasten elämää koskien, moni sijaisisä kokee, että sijaisvanhempia ei kuunnella tarpeeksi. Vastajien mielestä on varsin nurinkurista, että tilanteessa, jossa sijaisvanhempia on mahdollisesti sijaislapsen tilanteen paras asiantuntija, hänen mielipiteensä jätetään kuitenkin sosiaalityöntekijän ja mahdollisesti biologisen vanhemman varjoon. Vastauksista voi myös päätellä, että sijaisisät eivät ole täysin tyytyväisiä siihen taloudelliseen tukeen, jonka Suomen lainsäädäntö sijaisvanhemmuudelle suo. Yli kolmannes vastaajista ajatteli, ettei taloudellinen tuki ole riittävää. Lisäksi avoimissa kysymyksissä havaittiin, että sijaisisistä jokunen olisi toivonut lainsäädännöllisesti takaamaan sijaisvanhemmille samoja taloudellisia etuuksia kuin adoptiovanhemmille. Lisäksi sijaisvanhemmille toivottaisiin oikeutta adoptioon etenkin tapauksissa, joissa lapsi sijoitetaan perheeseen nuorena ja paluu biologiseen perheeseen vaikuttaa epätodennäköiseltä.

Sijaisisien asemassa näyttäisi siis olevan paljon parannettavaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Vaikka tuloksista käy ilmi myös positiivisia asioita ja tyytyväisyyttä itse sijaisisänä olemiseen, on heidän asemassaan kehittämisen paikkoja. Vaikuttaa siltä, että sijaisisien asemaa voi kehittää monella tavalla. Jotta sijaisisien asemaa saataisiin parannetuksi, muutoksia olisi tehtävä

vä niin ruohonjuuritasolla kuin valtakunnallisestikin. Sijaisien aseman parantaminen vaatisi vertaistukitoiminnan järjestämistä vapaaehtois- ja järjestövoimin. Sijaisille olisi järjestettävä yhteistä aikaa, jossa he voisivat jakaa omia hyviä ja huonoja kokemuksiaan ja oppia toisiltaan. Toisaalta, valtakunnallisesti sijaisien asemaan voitaisiin vaikuttaa lainsäädännöllisillä asioilla; valtion tarjoama taloudellinen ja sosiaalinen tuki sekä mahdolliset huoltajuuteen liittyvät juridiset asiat järjestämällä voitaisiin sijaisien ja -vanhempien asemaa parantaa huomattavasti. Vaikka isyyttä osana vanhemmuutta nykyään korostetaan, sijaisien asemaa tulisi nostaa esille enemmän laajempaan keskusteluun.

6 Tutkimuksen eettisyys

Tuomi ja Sarajärvi muistuttavat tutkijan olevan institutionaalisessa asemassa tutkittavaansa nähden. Erityisaseman myötä tutkittavan väärin kohtelu tai suoranainen vahingoittaminen saa raskauttavan merkityksen arkielämän tilanteisiin nähden. Lisäksi tiedonkeruumenetelmien avoimuus vaikeuttaa ennakoimista tutkimusasetelmassa mahdollisesti ilmeneviin eettisiin ongelmiin. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 105.)

Omassa tutkimuksessamme otimme eettisyys-kysymyksen huomioon toteuttaessamme aineistonkeruun täysin nimettömänä verkkokyselynä. Eettisyyden huomioimista helpotti osaltaan suuresti, että toimitimme kyselymme kaupunkien sosiaalityöntekijöille, jotka puolestaan välittivät kyselymme eteenpäin sijaisille. Niinpä sijaisien yhteystiedot eivät päätyneet missään vaiheessa tutkimusta tietoomme. Kyseinen menettely helpotti toisaalta myös omaa työtaakkaamme, kun lähetimme kyselyt saatekirjeineen ainoastaan kaupunkien sosiaalityöntekijöiden sähköposteihin useiden kymmenien ellei satojen sijaisperheiden sijaan. Toisaalta edellä kuvatussa kyselytoteutuksessa ilmeni myös ongelmia toteuttaessamme kyselyä kesäaikaan sosiaalityöntekijöiden ollessa jo lomilla. Kyselytoteutuksessa ilmenneiden ongelmien vuoksi emme saaneetkaan toteutettua kyselyä niin suurelle vastaajamäärälle kuin olimme etukäteen toivoneet.

7 Pohdinta

Lähdimme kirjoittamaan tätä opinnäytetyötä paitsi kiinnostuneina, myös jännittyneinä - aihe ei ollut helpoimmasta päästä. Aloitimme tekemisen toisaalta hyvin nöyrinä, mutta sikäli kunnianhimoisina, että halusimme tehdä opinnäytetyömme tärkeästä aiheesta. Olimme myös jo ennen aiheen saamista sopineet, että tekisimme opinnäytetyön, joka ei olisi esimerkiksi pelkkää teoriaa ja kirjallisuutta. Heti, kun saimme Pelastakaa Lapsilta sähköpostia ja suuntaa antavaa informaatiota mahdollisesta opinnäytetyön aiheesta, tiesimme sen olevan molempia kiinnostava aihe. Tavoitteenamme oli paitsi saada opintomme päätökseen, tehdä myös hyvä opinnäytetyö, josta muut tahot, tulevat opiskelijat ja ehkäpä lastensuojelukentällä toimivat,

voisivat mahdollisesti hyötyä. Tärkeänä tavoitteena oli myös valtakunnallisen hankkeen ohella työskennellessä saada kohderyhmäämme, eli sijaisisiä nostettua jokseenkin jalustalle. Alusta asti oli kunnia-asia tehdä opinnäytetyötä valtakunnallisesti suurten vaikuttajien, Pelastakaa Lasten, Pesäpuun ja Perhehoitoliiton kanssa yhteistyössä.

Tiesimme ennen opinnäytetyön aloittamista, että työn aihe on sikäli haastava, että sijaisisista ei ole juurikaan Suomessa tehty tutkimuksia tai kirjoitettu kirjoja. Tämän takia lähteiden etsiminen sijaisisyydestä osoittautui melko vaikeaksi. Emme myöskään tienneet sijaisisyydestä ennen opinnäytetyön aloittamista paljoakaan, sillä keskustelu ja kirjallisuus lastensuojelun perhehoidosta sekä sijaisperheistä ja -vanhemmista käsittelee aihetta melko matriarkaalisesti. Kummallakaan meistä ei myöskään tuttavapiirissä ole ollut sijaisisiä, jolta olisi voinut saada tietoa sijaisinä työskentelemisestä käytännössä.

Koska emme tienneet etukäteen sijaisisyydestä paljoakaan, moni asia tuli meille uutena ja melko yllätyksellisenäkin. Kumpikaan meistä ei osannut ajatellakaan, kuinka suuria eriarvoisuutta edistäviä tekijöitä oli sijaisperheiden ja muiden perhemallien välillä. Lainsäädännölliset eroavaisuudet esimerkiksi adoptio- ja sijaisvanhempien välillä olivat meille todella suuri ihmetyksen aihe, kun emme olleet asiaan aiemmin perehtyneet. Opinnäytetyömme vahvisti niitä monia ennakkokäsityksiä, joita saimme taustatyötä tehdessämme.

Olemme sitä mieltä, että onnistuimme opinnäytetyössämme hyvin. Vaikka aihe ei ollut helppo ja opinnäytetyöprosessin aikana tuli monia muutoksia, kokonaistulokseen olemme tyytyväisiä. Suurimpia haasteita opinnäytetyöprosessissamme olivat aikataulut ja toisaalta yhteisten tapaamisten järjestäminen. Prosessin alkuvaiheessa toinen meistä asui Jyväskylässä käyden kokopäiväisesti töissä Heinolassa, joten yhteisten tapaamisten sopiminen koulullemme Hyvinkäälle tuntui joskus silkalta mahdottomuudelta. Koimme, että kuitenkin kasvotusten asioita on helpompi suunnitella ja sopia sekä tehdä työnjakoa kuin esimerkiksi puhelimitse tai sähköpostin välityksellä. Molempien tekijöiden läsnäolo oli myös tärkeää silloin, kun tapasimme ohjaavaa opettajaamme koululla. Työnjako onnistui mielestämme suhteellisen hyvin; etäisyyksien takia toinen meistä hoiti enemmän asioita, joissa fyysinen läsnäolo esimerkiksi koululla oli välttämätöntä. Tämä pyrittiin kompensoimaan muun muassa kirjoitusvaiheessa. Myös opinnäytetyöprosessin kirjoittamisessa työnjako onnistui mielestämme hyvin ja tasapuolisesti.

Jälkiviisaana on helppo spekuloida niitä asioita, jotka opinnäytetyössämme olisimme voineet tehdä jossain määrin paremmin tai ainakin eri tavalla. Kyselyvastauksista kävi ilmi, että vastaajien joukossa oli myös sijaislapsen omaava miespariskunta – siis kaksi sijaisisiä samassa taloudessa. Tällaista asiaa emme ottaneet huomioon kyselyä laatiessamme, ja se jälkepäin ajateltuna olisi ollutkin ihan looginen asia ottaa kyselyssä huomioon, sillä nyky-Suomessa perhemalleja voi olla hyvin monenlaisia. Tämän takia esimerkiksi yksi vapaan sanan kohta olisi

voinut olla kyselyssä hyvä, niin sellaiset sijaisisät, joiden asema on valtavirtaan nähden erityinen, voisivat avata sitä vapaasti. Tällaisesta vapaan sanan kohdasta myös me kyselyn laatijoina ja tulosten analysoijina olisimme voineet saada vielä enemmän irti kuin nyt.

Opinnäytetyötä tehdessämme yksi mieleenpainuvimmista asioista sijaisyydestä ja -vanhemmuudesta oli varmasti sijaisryhmän tapaaminen Tiukula-talossa. Saimme tuossa tapaamisessa paljon paitsi hyviä vinkkejä opinnäytetyön tekemiseen ja kyselyn laatimiseen, myös avarrettua näkökulmaamme sijaisyyteen. Oli myös hienoa huomata, että ryhmässä olevat sijaisisät tuntuivat arvostavan ryhmäpiiriä ja vertaistukiverkoston. Keskustelussa oli selkeästi huomattavissa rentous, keskustelun helppous ja toisten tukemisen ilmapiiri. Tämä laittoikin miettimään, minkä takia tällaista vertaistukitoimintaa ei ole enempää järjestettävissä. Sijaisäideille ja -lapsille vastaavia on käsittääksemme enemmänkin. Samoin esimerkiksi adoptioperheille ja -isille järjestetään vertaistukitoimintaa. Kyselymme tuloksista voi erittäin selkeästi päätellä sen, että sijaisilla on jokseenkin huutava tarve vertaistukeen ja nimenomaan pelkästään sijaisille järjestettävään toimintaan.

Sijaisyyttä tulisi meidän mielestämme nostaa enemmän tapetille ja ottaa se mukaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Lastensuojelukentällä kuulee jopa sosiaalityöntekijöiden myöntävän, että sijaisiä ei keskusteluissa oteta yhtä vakavasti kuin sijaisäitejä. On myös tapauksia, joissa päiväkodista sijaislastaan hakeva isä ei saa hoitajilta raporttia päivän tekemisistä ja tapahtumista, siinä missä sijaisäiti hakiessaan. On kaikkien etu, että sijaisisät saavat ääntään kuuluviin siinä missä sijaisäiditkin, sillä vain niin kuvan muodostaminen sijaisvanhemmuudesta ja sijaisperheenä toimimisesta voi olla todellista ja kokonaisvaltaista.

Alati muuttuvassa yhteiskunnassa perhe-elämä kokee valtavia muutoksia, mikä tekee sijaisyydestä tällä haavaa erittäin tärkeän aiheen. Omassa arjessamme ja työssämme olemme kumpikin tahoillamme nähneet hyvin erilaisia perhemalleja hyvin erilaisine roolituksineen. Nykyajan liberaali vanhemmuus on sikäli ehdollista, että siinä ei tarvitse tehdä niin painavia roolijakoja kuin esimerkiksi puoli vuosisataa sitten. Nyky-Suomessa äidit voivat käydä palkkatyössä siinä missä isätkin, ja toisaalta koti-isätkin ovat lisääntyneet viime vuosikymmeninä. Mies yksinhuoltajanakaan ei ole harvinaisuus. Sen takia myös sijaisvanhemmuutta on äärimmäisen tärkeää katsastella myös miehen näkökulmasta. Jos keskustelu mediassa sijaisvanhemmuudesta on kovin yksipuolista, sijaisvanhemmuudesta jää helposti sellainen kuva, että se on ikään kuin sijaisäidin oma juttu, jossa sijaisisä on jonkinlaisessa sivuroolissa.

Lähteet

Painetut lähteet

Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hokkanen, L. 2013. Asiakaskansalaisen toimijuus sosiaalityöllisessä asianaajossa. Teoksessa Laitinen, M. & Niskala, A. (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. Tampere: Vastapaino, 55-86.

Huttunen, J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat: Hoiva-isiä, etä-isiä ja ero-isiä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Jyrkämä, J. 2013. Vanheneminen, arkitilanteet ja toimijuus. Teoksessa Heikkinen, E. & Jyrkämä, J. & Rantanen, T. (toim.) Gerontologia. Helsinki: Duodecim, 421-425.

Järvikoski, A. & Härkäpää, K. 2011. Kuntoutuksen perusteet: näkökulmia kuntoutukseen ja kuntoutustieteeseen. Helsinki: WSOYpro.

Ketola, J. 2008. Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Juva: PS-kustannus.

Räty, T. 2012. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 3. laitos. Helsinki: Tammi.

Sähköiset lähteet

Eerola, P. 2008. Isyys liikkeessä. Tutkimus nuorista miehistä, isyydestä ja muutoksesta. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Aikuiskasvatus. Pro Gradu-tutkielma. Viitattu 2.2.2014 <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu03583.pdf>

Eriarvoisuuden juuret ovat lapsuudessa. 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 27.1.2014
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kaventaaja-fi/elamankulku/lapset-ja-perheet#Osallisuus_perheet

Hermanson, E. 2012. Isän osallistuminen ja sitoutuminen lapsen hoitoon. Lapsiperheen oma kirja. Kustannus Oy Duodecim. Viitattu. 14.10.2014
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00202&p_haku=is%C3%A4n%20osallistuminen

Isien osallistumisesta hyötyy koko perhe. 2012. Väestöliitto. Viitattu 15.10.2014.
<https://www.perheaikaa.fi/jutut/lapsi-perheessa/isyys/isien-osallistumisesta-hyotyy-koko-perhe/>

Laimio, A. & Karnell, S. 2010. Vertaistoiminta - kokemuksellista vuorovaikutusta. Teoksessa Laatikainen, T. (toim.) Vertaistoiminta kannattaa. Asumispalvelusäätiö ASPA, 9-19. Viitattu 15.10.2014. http://www.kansalaisareena.fi/Vertaistoiminta_kannattaa.pdf

Osallisuus. 2014. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 27.1.2014
http://www.thl.fi/fi_FI/web/kaventaaja-fi/eriarvoisuus/hyvinvointi/osallisuus

Paajanen, P. 2006. Päivisin leiväntuoja, iltaisin hoiva-isä. Alle 3-vuotiaiden esikoislasten isien näkemyksiä ja kokemuksia isyydestä. Perhebarometri 2006. Väestöliitto. Viitattu 22.11.2013

<http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/3656e886725af7052ef5c63803140edd/1385453520/application/pdf/237276/Perhebarometri%202006.pdf>

Perhehoito. 2014. Lastensuojelun käsikirja. THL. Viitattu 14.10.2014.

<http://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-muodot/perhehoito>

Sijaisvanhemmuus. 2014. Pelastakaa lapset ry. Viitattu 27.1.2014.

<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/perhehoitotoiminta/sijaisvanhemmuus/>

Suomen virallinen tilasto: Perheet. Vuosikatsaus 2009, 1. Suomen yleisin perhetyyppi on lapsen aviopari. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 20.11.2013.

http://www.tilastokeskus.fi/til/perh/2009/02/perh_2009_02_2010-11-30_kat_001_fi.html

Kuviot

Kuvio 1: Vastaajien luokiteltu ikä.....	23
Kuvio 2: Sijoitetut lapset perhettä kohden	24
Kuvio 3: Lasten sijoitusiät	24
Kuvio 4: Ajatus sijaisperheeksi ryhtymisestä oli vanhempien yhteinen	25
Kuvio 5: Sijaisisyys on ollut antoisampaa kuin odotin	26
Kuvio 6: Sijaisisyys on ollut vaativampaa kuin odotin	27
Kuvio 7: Sijaisän ja -äidin näkökulmat otetaan tasavertaisesti huomioon sijaisperheen kanssa asioivien tahojen toimesta	28
Kuvio 8: Sijaisvanhemmat ovat juridisesti samanarvoisessa asemassa muiden perhemallien vanhempien kanssa	29
Kuvio 9: Lainsäädäntö tarjoaa sijaisvanhemmuudelle riittävät sosiaaliset puitteet (esim. perhetyön tuki).....	30
Kuvio 10: Lainsäädäntö tarjoaa sijaisvanhemmuudelle riittävät taloudelliset puitteet	31
Kuvio 11: Ennakkovalmennus antaa riittävästi tietoa sijaisvanhempana olemisesta	32
Kuvio 12: Saimme tarpeeksi tietoa sijaislapsen/-lasten varhaisvaiheista	33

Liitteet

Liite 1 Saatekirje.....	50
Liite 2 Kyselylomake	51

Liite 1 Saatekirje

Hyvä sijaisperhe,

olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Laurea-ammattikorkeakoulun Hyvinkään yksiköstä ja teemme sijaisisyyteen keskittyvää opinnäytetyötä. Opinnäytetyöhön liittyen toteutamme sijaisperheille suunnatun kyselyn, johon toivomme teidän ehtivän vastaamaan. Kyselyn tarkoituksena on kerätä tietoa sijaisisyyteen liittyvistä omakohtaisista kokemuksista, mistä syystä olemme kiinnostuneita nimenomaan perheen isien vastauksista.

Teemme opinnäytetyön yhteistyössä PePPi-hankeen kanssa. PePPi on kolmen lastensuojelujärjestön, Pelastakaa Lapset ry:n, Perhehoitoliiton ja Pesäpuun yhteinen hanke. Hanke toteutetaan RAY:n tukemana vuosien 2012-2016 aikana ja se on osa Emma & Elias-avustusohjelmaa. Hanke on valtakunnallinen, keskittyen kuitenkin kolmelle alueelle: Pohjois-Karjalaan, Uudellemaalle ja Keski-Suomeen. Hankkeen keskeisenä tavoitteena on edistää järjestölähtöisin keinoin perhehoidossa elävien lasten ja nuorten sekä sijaisperheiden sosiaalista hyvinvointia, turvata perhehoidossa elävien lasten ja nuorten elämässä pysyvyyttä ja jatkuvuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä.

Vastaajien sähköpostiosoitteet eivät päädy missään vaiheessa opinnäytetyön tekijöiden tietoon. Itse kysely käsittää joitakin kysymyksiä vastaajien taustatiedoista, mutta vastaajien yksilöimisen sijaan tietoja hyödynnetään vain vastausten tulkintaan.

Kyselyyn vastaamiseen menee noin 10-15 minuuttia aikaa ja kyselyyn pääset vastaamaan alla olevan linkin kautta. Kyselyn vastausaika on 11.8.2014 asti. Kiitos jo etukäteen arvokkaista vastauksistasi!

Terveisin sosionomiopiskelijat

Joonas Hakala, joonas.s.hakala@laurea.fi, puh. xxx xxx xxxx, Laurea-ammattikorkeakoulu

Veikka Murtonen, veikka.murtonen@laurea.fi, puh. xxx xxx xxxx, Laurea-ammattikorkeakoulu

Tästä linkistä pääset vastaamaan kyselyyn:

<https://www.webpolsurveys.com/Answer/SurveyParticipation.aspx?SDID=Fin815283&SID=efdaed46-4199-447d-8d56-a361b0fca624&dy=889107746>

Liite 2 Kyselylomake

Sijaisperheiden isien kysely

Tervetuloa vastaamaan sijaisperheiden isien kyselyyn.

Vastaaminen kestää noin 10-15 minuuttia. Avoimiin kysymyksiin vastatessa aikaa voi käyttää enemmänkin.

Kyselyyn vastaaminen tapahtuu nimettömästi. Sähköpostiosoitettanne ei voida yhdistää vastauksiinne.

Kyselyn teknisestä toteutuksesta vastaa RAY:n Emma & Elias avustusohjelma.

Kiitokset vaivannäöstäsi!

Terveisin sosionomiopiskelijat
Joonas Hakala ja Veikka Murtonen

Aluksi pyydämme sinua täyttämään tiedot korkeintaan viidestä viimeksi perheeseen sijoitetusta lapsesta. Täytä tiedot jokaisesta lapsesta erikseen.

Lapsi 1. Syntymävuosi

Valitse syntymävuosi alasvetovalikosta ▼

Lapsi 1. Sijoitusvuosi.

Valitse vuosi alasvetovalikosta ▼

Lapsi 1. Sijoitetun lapsen biologiset vanhemmat ovat osana lapsen elämää

Aktiivisesti
 Melko aktiivisesti
 Satunnaisesti
 Ei ollenkaan

Lapsen (1) tullessa perheeseen

merkitse nolla (0) kuukautta, jos ko. vanhempi ei jäänyt pois palkkatyöstä. Jätä kohta tyhjäksi, jos ko. vanhempi ei ollut palkkatyössä kodin ulkopuolella.

<input style="width: 90%;" type="text"/>	<input style="width: 90%;" type="text"/>
isä jäi pois kodin ulkopuolisesta palkkatyöstä (merkitse aika kuukausina)	äiti jäi pois kodin ulkopuolisesta palkkatyöstä (merkitse aika kuukausina)

Onko perheeseen ollut sijoitettuna useampia lapsia kuin yksi

Kyllä, siirryn täyttämään tiedot toisesta lapsesta
 Ei, siirryn muihin kysymyksiin

Seuraava -->

Sijaisperheiden isien kysely

Lapsi 2. Syntymävuosi

Valitse syntymävuosi alasvetovalikosta ▾

Lapsi 2. Sijoitusvuosi.

Valitse vuosi alasvetovalikosta ▾

Lapsi 2. Sijoitetun lapsen biologiset vanhemmat ovat osana lapsen elämää

- Aktiivisesti
- Melko aktiivisesti
- Satunnaisesti
- Ei ollenkaan

Lapsen (2) tullessa perheeseen

merkitse nolla (0) kuukautta, jos ko. vanhempi ei jäänyt pois palkkatyöstä. Jätä kohta tyhjäksi, jos ko. vanhempi ei ollut palkkatyössä kodin ulkopuolella.

<input type="text"/>	isä jäi pois kodin ulkopuolisesta palkkatyöstä (merkitse aika kuukausina)	äiti jäi pois kodin ulkopuolisesta palkkatyöstä (merkitse aika kuukausina)	<input type="text"/>
----------------------	---	--	----------------------

Onko perheeseenne ollut sijoitettuna useampia lapsia kuin kaksi?

- Kyllä, siirryn täyttämään tiedot kolmannesta lapsesta
- Ei, siirryn muihin kysymyksiin

Sijaisperheiden isien kysely

Lapsi 3. Syntymävuosi

Valitse syntymävuosi alasvetovalikosta ▾

Lapsi 3. Sijoitusvuosi.

Valitse vuosi alasvetovalikosta ▾

Lapsi 3. Sijoitetun lapsen biologiset vanhemmat ovat osana lapsen elämää

- Aktiivisesti
- Melko aktiivisesti
- Satunnaisesti
- Ei ollenkaan

Lapsen (3) tullessa perheeseen

merkitse nolla (0) kuukautta, jos ko. vanhempi ei jäänyt pois palkkatyöstä. Jätä kohta tyhjäksi, jos ko. vanhempi ei ollut palkkatyössä kodin ulkopuolella.

<input type="text"/>	isä jäi pois kodin ulkopuolisesta palkkatyöstä (merkitse aika kuukausina)	äiti jäi pois kodin ulkopuolisesta palkkatyöstä (merkitse aika kuukausina)	<input type="text"/>
----------------------	---	--	----------------------

Onko perheeseenne ollut sijoitettuna useampia lapsia kuin kolme?

- Kyllä, siirryn täyttämään tiedot neljännestä lapsesta
- Ei, siirryn muihin kysymyksiin

[<- Edellinen](#) [Seuraava ->](#)

Sijaisperheiden isien kysely

Lapsi 4. Syntymävuosi

Valitse syntymävuosi alasvetovalikosta ▾

Lapsi 4. Sijoitusvuosi.

Valitse vuosi alasvetovalikosta ▾

Lapsi 4. Sijoitetun lapsen biologiset vanhemmat ovat osana lapsen elämää

- Aktiivisesti
 Melko aktiivisesti
 Satunnaisesti
 Ei ollenkaan

Lapsen (4) tullessa perheeseen

merkitse nolla (0) kuukautta, jos ko. vanhempi ei jäänyt pois palkkatyöstä. Jätä kohta tyhjäksi, jos ko. vanhempi ei ollut palkkatyössä kodin ulkopuolella.

<input type="text"/>	isä jäi pois kodin ulkopuolisesta palkkatyöstä (merkitse aika kuukausina)	äiti jäi pois kodin ulkopuolisesta palkkatyöstä (merkitse aika kuukausina)	<input type="text"/>
----------------------	---	--	----------------------

Onko perheeseenne ollut sijoitettuna useampia lapsia kuin neljä?

- Kyllä, siirryn täyttämään tiedot viidennestä lapsesta
 Ei, siirryn muihin kysymyksiin

<- Edellinen

Seuraava ->

Sijaisperheiden isien kysely

Lapsi 5. Syntymävuosi

Valitse syntymävuosi alasvetovalikosta ▾

Lapsi 5. Sijoitusvuosi.

Valitse vuosi alasvetovalikosta ▾

Lapsi 5. Sijoitetun lapsen biologiset vanhemmat ovat osana lapsen elämää

- Aktiivisesti
 Melko aktiivisesti
 Satunnaisesti
 Ei ollenkaan

Lapsen (5) tullessa perheeseen

merkitse nolla (0) kuukautta, jos ko. vanhempi ei jäänyt pois palkkatyöstä. Jätä kohta tyhjäksi, jos ko. vanhempi ei ollut palkkatyössä kodin ulkopuolella.

<input type="text"/>	isä jäi pois kodin ulkopuolisesta palkkatyöstä (merkitse aika kuukausina)	äiti jäi pois kodin ulkopuolisesta palkkatyöstä (merkitse aika kuukausina)	<input type="text"/>
----------------------	---	--	----------------------

Olet nyt täyttänyt tiedot viidestä viimeisestä perheeseenne sijoitetusta lapsesta. Onko perheeseenne sijoitettu tätä useampia lapsia?

- Ei, tässä olivat tiedot kaikista lapsista
 Kyllä, lapsia on kaikkiaan

Sijaisperheiden isien kysely

Miten hyvin seuraavat kuvaukset ja väittämät kuvaavat näkemyksiänne ja kokemuksianne sijaisperheiden tilanteesta?

	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En osaa sanoa/ ei kokemusta	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
Ajatus sijaisperheeksi ryhtymisestä oli vanhempien yhteinen.	☐	☐	☐	☐	☐
Sijaisisyys on ollut vaativampaa kuin odotin.	☐	☐	☐	☐	☐
Sijaisisyys on ollut antoisampaa kuin odotin.	☐	☐	☐	☐	☐
Sijaisisän ja -äidin näkökulmat otetaan tasavertaisesti huomioon sijaisperheen kanssa asioivien tahojen toimesta.	☐	☐	☐	☐	☐
Sijaisvanhemmat ovat juridisesti samanarvoisessa asemassa muiden perhemallien vanhempien kanssa.	☐	☐	☐	☐	☐
Ennakkovalmennus antaa riittävästi tietoa sijaisvanhempana olemisesta.	☐	☐	☐	☐	☐
Saimme tarpeeksi tietoa sijaislapsen/-lasten varhaisvaiheista.	☐	☐	☐	☐	☐
Lainsäädäntö tarjoaa sijaisvanhemmuudelle riittävät sosiaaliset puitteet (Esim. perhetyön tuki).	☐	☐	☐	☐	☐
Lainsäädäntö tarjoaa sijaisvanhemmuudelle riittävät taloudelliset puitteet.	☐	☐	☐	☐	☐

Kyselyn loppuksi esitetään kuusi avointa kysymystä, joihin vastataan omin sanoin. Toivomme teidän vastaavan kuhunkin kohtaan ainakin muutamalla sanalla. Mielellämme otamme vastaan myös hieman pidempiä kuvauksia ja ehdotuksia koskien sijaisperheiden ja isien tilannetta.

Mikä on parasta sijaisyydessä?

Miten sijaisvanhemmista nimenomaan isien asemaa voisi parantaa?

Mitä toivoisit järjestöjen tekevän sijaisien aseman parantamiseksi?

Miten toivoisit sijaisille suunnattua vertaistukea kehitettävän?

[<- Edellinen](#)

[Seuraava ->](#)

Sijaisperheiden isien kysely

Mitä lainsäädännöllisiä muutoksia kaipaisit sijaisvanhemmuuden tueksi?

Mitä mieltä olet perheessäsi olevan sijoitetun lapsen biologisten vanhempien osallistumisesta / osallistumattomuudesta lapsen elämään? Hyödyt / haitat?

Lopuksi: Mikä on syntymävuotesi?

Valitse syntymävuotesi pudotusvalikosta ▾

<-- Edellinen

Lähetä